

ЯРОСЛАВ ТЫМЧИШИН

В СКОЛЕВСКИЕ БЕСКИДЫ

КРАЕВЕДЧЕСКО-ТУРИСТСКИЙ

ОЧЕРК

ЛЬВОВ—1975

ЯРОСЛАВ ТИМЧИШИН

У СКОЛІВСЬКІ БЕСКИДИ

КРАЄЗНАВЧО-ТУРИСТСЬКИЙ НАРИС

ЛЬВІВ—1975

Цей краєзнавчо-туристський нарис розповідає про чарівний куточок Українських Карпат—Сколівські Бескиди. Автор знайомить читача з населенням району подорожі, його історією, пам'ятками природи, архітектури, соціалістичними перетвореннями, які відбулися тут за роки Радянської влади.

Книжка ілюстрована, текст доповнюється карто-схемами маршрутів.

Этот краеведческо-туристский очерк рассказывает об очаровательном уголке Украинских Карпат—Сколівских Бескидах. Автор знакомит читателя с населением района путешествия, его историей, памятниками природы, архитектуры, социалистическими преобразованиями за годы Советской власти.

Книга иллюстрирована, текст сопровождается кар-тосхемами маршрутов.

Т 61104—004 32—75
М214(04)—75

© Каменяр, 1975.

ПОДОРОЖ ПОЧИНАЄТЬСЯ У ЛЬВОВІ

Маршрут подорожі у Сколівські Бескиди зі Львова проходить через такі основні населені пункти: Миколаїв (39 км), Стрий (33 км), Сколе (33 км), Гребенів (15 км), Тухлю (5 км), Рожанку (15 км), Славське (10 км).

Маршрут комплексний.

Довжина 150 км.

Їхати автобусом або електропоїздом.

Тривалість подорожі 2—3 дні.

Сезонність — весь рік.

Ночівлі на турбазах «Карпати» біля Сколе

і «Полонина», «Політехнік», «Динамо» у Славському.

Сколівські Бескиди* — це невелика частина території гірського району Українських Карпат, неповторного за своїми мальовничими краєвидами. Важко знайти туриста-краєзнавця, дослідника чи відпочиваючого, які б, приїхавши у Сколівські Бескиди, не захоплювались їх казковою природою. Ваблять і чарують мандрівника величні панорами гір, смарагдові полонини, повітря, напоєне медовими пахощами квітів. А скільки тут цілющих мінеральних джерел, вода яких у літню спеку легко вгамує спрагу!

Сколівські Бескиди — це не тільки резерват самотньої незайманої природи, а й колосальних надрових багатств. Славиться Сколівщина давніми народними традиціями, чарівними піснями, іскристими танцями, художньою різьбою по дереву, килимарством.

За роки Радянської влади у цьому краї зведено багато новобудов. Через Сколівські Бескиди крокують сталеві вежі енерго-

* Бескиди охоплюють територію Сколівського, частину Стрийського, Дрогобицького і Турківського районів Львівської області та Долинського району Івано-Франківщини.

системи «Мир», пролягають магістралі нафто- і газопроводів «Дружба» та «Братерство». Виблискують на сонці нові будівлі туристських таборів, санаторіїв і турбаз, піднялися вгору канатні підвісні дороги та трампліни.

Соціалістичні перетворення у цьому краї стали можливими завдяки братній допомозі народів усіх республік нашої великої багатонаціональної Батьківщини.

Зі Львова у Сколівські Бескиди любителі подорожей можуть вирушити комфортабельними автобусами і електропоїздом.

З центру міста автобус виходить на Стрийське шосе, яке веде на південь майже прямою лінією аж у Сколівські Бескиди (дивись картосхему). Пройжджаємо біля Стрийського парку — одного з кращих в Європі. Далі — вхід у Парк культури ім. В. Хмельницького. Тут височить монументальний скульптурно-архітектурний ансамбль, відкритий 9 травня 1970 року на честь Радянської Армії-визволительки.

Зліва видно корпуси індустріального первістка древнього міста — автобусного заводу. Праворуч — недавні обнови Львова — житлові будинки. Між селами Липники і Красів — смуга лісу. Для туристів-грибників тут справжня розкіш. У лісі багато різних грибів — підберезників, підосичників, опеньків, лисичок, білих, масляків, сироїжок та інших.

На нашому маршруті — села Вовків, Поршна, Підтемне, Красів. Кожне з них цікаве по-своєму. Вовків є батьківщиною українського художника, письменника і громадського діяча К. М. Устияновича (1839—1903 рр.). Відомі його картини «Василь Тербовельський», «Мойсей», «Шевченко на засланні», «Літописець Нестор» та ін. К. Устиянович — автор творів «Іскоростень», «Вадим». Земляки створили у селі меморіальний музей письменника.

За селом Красів на площі 4 тис. га розташоване мисливське господарство Українського товариства мисливців і рибалок «Бродки», а дещо південніше, аж до річки Дністер, на площі 17 тис. га розкинулося Миколаївське мисливське господарство.

Перед Миколаєвом, недалеко від дороги, відслоняються поклади вапняків і мергелів. На їх базі у 1950 році збудовано один з найбільших в республіці гірничо-цементний комбінат. В його спорудженні брали участь спеціалісти з різних міст країни — представники багатьох національностей Союзу РСР. Крім цементного, тут діють ще завод залізобетонних конструкцій, взуттєва фабрика, склозавод, комбінат побутового обслуговування, харчокомбінат та ряд інших підприємств.

Миколаїв — важливий вузол залізничного і автомобільного транспорту. Він сполучений автобусним зв'язком не тільки з великими містами і райцентрами, а й майже з усіма селами району.

Через Миколаїв проходить чимало транзитних автобусів на Закарпаття, курорти Трускавець, Моршин. До послуг автотуристів — заправна станція.

Миколаїв — батьківщина відомого українського поета і видатного громадського діяча Миколи Устияновича (1811—1885 рр.). Його поезії, повісті «Месьть верховинця», «Страсний четвер» розповідають про життя горян-бойків, легендарних опришків. М. Устиянович був однодумцем і другом «Руської трійці» — М. Пашкевича, Я. Головацького та І. Вагилевича.

У Миколаєві народилася також письменниця Уляна Кравченко (1860—1947 рр.), відома своїми поезіями «На новий шлях», «У житті є щось». «Проліски», «В дорогу», нарисами «Спогади вчительки» та іншими.

Миколаїв — старовинне поселення. Вперше воно згадується в історичних документах 1570 року.

У Миколаєві з гордістю розповідають про повстання населення міста і його околиць проти польської шляхти перед приходом козацьких загонів Б. Хмельницького у 1648 році. Незабутніми подіями були визволення Миколаєва у 1920 році частинами Червоної Армії на чолі з В. М. Примаковим, возз'єднання з УРСР у вересні 1939 року і визволення в липні 1944 року, коли з Прикарпаття були вигнані німецько-фашистські загарбники.

Трудящі Миколаєва встановили пам'ятник В. І. Леніну, спорудили братську могилу радянським воїнам, що загинули в роки Великої Вітчизняної війни.

РІВНИНОЮ ПРИДНІСТРОВ'Я

За 16 км від Миколаєва на початку 50-х років виросло місто великої хімії **Новий Роздол**. Шлях до нього веде лівим боком долини Дністра. Тут добувають природну сірку. Створений у 50-х роках Роздольський ордена Трудового Червоного Прапора гірничо-хімічний комбінат є тепер одним з найбільших в країні. Його колектив — велика багатонаціональна сім'я. Поряд з українцями тут дружно працюють росіяни, білоруси, грузини, казахи, представники інших народів СРСР.

Поряд з Новим Роздолом — селище Роздол, відоме своїм будинком відпочинку, прекрасним парком з XVIII століття.

За 14 км від цих міст, над річкою Стрий, лежить місто **Жидачів**, де в післявоєнні роки (1951 р.) збудовано картонно-паперовий комбінат, якому тепер присвоєно ім'я 50-річчя Великої Жовтневої соціалістичної революції.

Переїжджаємо через повноводний Дністер. Він випливає з джерела, що під горою Розлуч у Турківському районі, і котить свої срібно-голубі хвилі на протязі 1362 км ген аж у Чорне море. Це друга річка на Україні за довжиною після Дніпра і дев'ята за площею басейну (72100 км²). Вона приймає 386 приток.

Наша подорож іде тепер через зону Прикарпатського прогину. Тут за роки Радянської влади відкриті потужні газові родовища.

У районі села Угерське, перед Стриєм, є невелике за розмірами, але глибоке озеро. Як воно утворилось? Восени 1946 року внаслідок великого тиску газу під час буріння була зірвана свердловина. Виникла пожежа. Полум'я сягало 70—100 м. З того

часу залишився кратер глибиною 40 м, наповнений водою. Озеро ніколи не замерзає.

За 12 км від Стрия з головного шляху звертає дорога на село **Лисятичі**. Тут знаходиться колгосп ім. В. І. Леніна — показове господарство.

Вліво від шляху лежить село **Ходовичі**. Воно відоме тим, що тут народився видатний український вчений, дійсний член Академії наук УРСР, фольклорист, музикознавець і етнограф **Філарет Михайлович Колесса** (1871—1947 рр.). В селі відкрито його музей. Старший брат Філарета Колесси **Олександр Колесса** — теж відомий вчений. Йому належать слова пристрасної революційної пісні «Шалійте, шалійте, скажені кати», яка була перекладена на російську, польську та інші мови і яку дуже любив В. І. Ленін.

Стрий — промисловий, транспортний і культурний центр Прикарпаття, третє за величиною місто Львівської області.

Тут працюють заводи вагоноремонтний, машинобудівний, металевих і залізобетонних конструкцій, шкіряний, склоробний, млинокомбінат, м'ясокомбінат, фабрики взуттєва, швейна, гнутих меблів, макаронна.

У Стрию є 10 загальноосвітніх середніх шкіл, де навчається понад 7,5 тисячі учнів. У післявоєнні роки відкрито дитячі дошкільні заклади, Будинок піонерів, станції юних техніків і юних натуралістів, музичну та спортивну школи, кілька технікумів, зокрема механізації та електрифікації сільського господарства, автошколу, бухгалтерські курси, професійно-технічні училища, бібліотеки, клуби, Будинок вчителя, концертний зал філармонії, музеї В. І. Леніна та краєзнавчий, де можна детально ознайомитися з історією Стрия, а також досягненнями за роки Радянської влади.

Місто багате історико-революційними і меморіальними місцями. Тут неодноразово бували І. Франко, М. Коцюбинський, народилися і жили відомі композитори Остап і Нестор Нижанківські (батько і син).

У Стрию в 1595 році перебував керівник селянсько-козацьких повстанців Северин Наливайко.

Під час першої світової війни, у 1915 році, в складі російської армії тут перебували сестра В. І. Леніна Марія Іллїніча на Ульянова, а також В. І. Чапаєв.

Влітку 1920 року Стрий визволила від білополяків 8-ма дивізія Червоного козацтва під керівництвом Віталія Марковича Примакова. На честь Червоного козацтва в місті встановлено обеліск.

У центрі міста споруджено пам'ятники В. І. Леніну, радянським воїнам, що полягли в боях за визволення Стрия. Тут є також братські могили радянських бійців, які загинули в роки Великої Вітчизняної війни, жертв «кривавої середи». Меморіальна дошка на будинку № 2 на вулиці Карла Маркса вказує на місце розстрілу демонстрації робітників.

За 14 км на південь від Стрия, у мальовничому куточку Прикарпаття, розташований курорт Моршин.

Їхати автобусом зі Стрия на Сколе по добре вимощеній, рівній і благоустроєній дорозі завжди приємно. Обабіч шляху — чепурні, чистенькі, в садках і квітах села. Все ближче і ближче Карпати. Гори чіткіше вимальовуються на небосхилі. Окремі вершини неначе заховані за першим передгірським валом, який круто піднімається над долиною річки Стрий. У цій долині є величезні надрові багатства. Їх відкрили радянські геологи. Особливо значні запаси нафти і газу в глибинних геологічних пластах.

Зліва і справа від шляху, аж поки сягає око, поблизу сіл Уличне, Орів, Стинава та інших височать нафтові вишки. З кожним роком їх кількість зростає.

У селах Гірне і Хромогорб, що за 17 км від Стрия, є руїни замків XVIII століття. На південь від Гірного, на правому березі річки Стрий, розкинулось старовинне село Семигирів. На пагорбі вдячні люди встановили пам'ятник радянським солдатам-визволителям, які віддали своє життя в боротьбі з фашистськими загарбниками.

Недалеко від Хромогорба і Семигинова лежить село Любінці, в якому довго жив і працював учитель Роман Савицький, відомий самодіяльний композитор, автор пісень «Червоні маки», «Гуцулка Ксеня», «Вчительський вальс» та багатьох інших. Любінці розкинулися біля підніжжя Карпат, що стрімко піднімаються над Стрийською рівниною.

ПЕРШИЙ ВАЛ БЕСКИДІВ

Перед нами гори Карпати. Справа видніється село Нижня Стинава. Наш шлях все ближче і ближче підходить до гір. Шосейна дорога тягнеться вздовж річки Стрий. Ось вже видніються обриси першого валу гір. За ним — другий, вищий, а далі — ще вищий, покритий мішаним лісом.

На під'їзді до першого валу Бескидів гарно вписується в рельєф «Колиба» — ресторан. Цікава його архітектура, зовнішнє і внутрішнє оформлення. Тут можна перепочити, а також покуштувати національні м'ясні, рибні, грибні та інші страви. В ресторані є широкий вибір натуральних ароматних напоїв з різноманітних ягід — малини, чорниці, ожини, вишні, суниці тощо.

З правого боку від річки Стрий (за течією), біля підніжжя залісених Берегових Карпат, лежить село Розгірче. Недалеко від нього, у виступах скель, видовбані печери в два поверхи. Печери ці, як і багато інших, пов'язують з іменем народного героя Олекси Довбуша. На їх стінах є написи, найстаріший з них відноситься до 1675 року. Ці печери становлять великий інтерес для дослідників.

Печери і могутні скелі Довбуша є біля села Бубнище, скелі Івана Франка — біля Урича.

Скелі — загадковий, оригінальний і унікальний витвір природи. Захоплений ними, Іван Франко навіть написав вірш «Бубнище», а також марш туристів «В дорогу».

Печери в Бубниці і Розгірчому одними з перших досліджували Я. Головацький, І. Вагилевич, потім В. Дмитрикевич. Вважалось, що ці печери колись використовувались як скельний монастир, подібно до Манявського Скиту, або мали певне оборонно-фортечне значення,— як замок Тустан в Уричі, який, до речі, є теж нелегкою загадкою для вчених.

Скелі Довбуша в Бубниці вражають своєю величною недоступністю. В них видовбані три печери, де є кам'яні лавки для сидіння. В скелях легко можна знайти рештки мурованого склепіння або якоїсь добудови. Добре простежуються сходи, які ведуть на верх цих скель. Внизу збереглися сліди колодязя, валу та рову. Тут є природне джерело. Очевидно, колись на цьому місці була фортечна споруда. Зі скелями зв'язано багато легенд і переказів.

Пройти до скель Довбуша з села Розгірче можна стежкою по хребті гір у південно-східному напрямку. Але зручніше в районі села Тишівниця перебраться через Стрий паромом і дорогою, а відтак стежкою без особливих труднощів пройти 11 км до скель.

Біля Розгірчого долина ріки Стрий звужується, а шлях веде вздовж його лівого берега до сіл Нижнього і Верхнього Синьовидного. Залізниця перетинає ріку Стрий і входить в перший великий тунель в Карпатах. Його прокладено в товщі пісковика. Далі залізнична колія через міст на річці Опір йде в напрямку на Сколе, Славське, до перевалу.

Піднявшись в гори, ми зразу помічаємо, що повітря навколо різкіше і прохолодніше. Ось тут і починаються Сколівські Бескиди — частина Українських Карпат між річками Мізунькою на сході і Стриєм на заході.

У геологічному відношенні, як і всі Карпати, Сколівські Бескиди належать до складчастої гірської смуги, яка виникла в альпійський час горотворення (25—30 млн. років тому). Вона складена з порід крейдяного, третинного і четвертинного періодів. Для Сколівських Бескидів характерний флішевий тип, пред-

ставлений перешаруванням глинистих і горючих сланців, пісковиків, аргілітів, роговиків тощо.

З геологічною будовою пов'язаний певний комплекс корисних копалин. Поширені такі:

Пісковик (будівельний камінь). Найбільші його кар'єри розташовані в районі Сколе, Святослава, Гребенова.

Нафта і ознаки нафти і газу відомі в районі сіл Козево, Орява, Погар та інших. Нафту добували тут ще до першої світової війни. Зараз проводяться далші розвідувальні роботи.

У багатьох місцях біля Сколе, Верхнього Синьовидного, Коростова є великі запаси менілітових (бітумінозних) сланців — цінної сировини для хімічної промисловості та промисловості будівельних матеріалів. В найближчий час вони будуть широко використовуватися.

У Сколівських Бескидах знайдені залізні руди — сидерити. В минулому вони досить інтенсивно експлуатувались. Сліди їх розробок залишилися в Сопоті, а в Майдані дотепер збереглися рештки доменної печі. Вони взяті під охорону як важлива пам'ятка виробництва металу на Прикарпатті. Таких доменних печей в XVII—XVIII століттях тут було більше сорока. В окремих місцях, де видобували залізну руду, виплавляли метал або виготовляли знаряддя праці, збереглися відповідні назви урочищ.

Карпатський роговик (кварц, схожий на риг). Колись він використовувався для виробництва пляшкового скла.

Відомі джерела цілющих мінеральних вод в Зелем'янці, Корчині, Дубині, Климці та інших місцях. Аналіз геологічної будови показує, що тут повинні мати значне поширення мінеральні води натрієво-хлористого типу. Буріння глибинних свердловин допоможе знайти цілий комплекс корисних копалин — солі, нафти, газу, джерела мінеральної води.

Рельєф цієї частини Карпат належить до середньовисотних гір. Максимальні висоти сягають тут 1365 м. Схили гір пологі, а вершини зглажені. Гірські хребти Сколівських Бескидів пролягають паралельними пасмами з північного заходу на південний

схід. Вони розчленовані глибокими поперечними і повздовжніми долинами рік Стрия, Опору, Оряви, Бутивлі, Славки, Головечанки, Кам'янки та інших.

Гірські породи, що складають дану частину гір, м'які і легко піддаються вивітрюванню, тому вершини мають заокруглену форму. Найпопулярнішими серед туристів є гори: Ключ (927 м), Київець (1064 м), Ільза (1066 м), Віднога (1123 м), Явірник (1123 м), Буковець (1171 м), Зелемін (1177 м), Корчанка (1180 м), Чорна Гора (1215 м), На Беньках (1233 м), Тростян (1235 м), Писана Кривниця (1236 м), Мути (1261 м), Парашка (1271 м), Чирак (1283 м), Чорна Репа (1288 м) і найвища в цьому районі гора Магура (Лисак, 1365 м).

Значні площі (понад 60%) території Сколівських Бескидів покриті лісами. Для них характерна вертикальна зональність. У долинах річок і на схилах гір до висоти 600 м ростуть листяні і мішані ліси — бук, дуб, граб, смерека з домішкою липи, клена, осики, в'яза, берези, дикої яблуні, груші, черешні. Підлісок представлений ліщиною, бузиною, бруслиною. Пралісів у Сколівських Бескидах немає. Окремі найцінніші ділянки лісів і полонин взяті під охорону, зокрема природний лісопарк «Сколівські Бескиди» в районі Гребенова загальною площею 1500 га. В ньому підносяться вершини гір Шименець, Магура, Замчище, Кичера та інші. Цей лісопарк особливо приваблює туристів.

У Коростівському лісництві Сколівського лісгоспазу (біля села Коростів) на площі 9 га зберігся масив смереки звичайної. Сюди в 1965 році завезено з Віловезької Пущі зубрів і організовано заповідник. Зубри успішно акліматизувались на новому місці, дали приклад. Зараз їх випущено з вольєрів. Тварини стали вільними жителями, прикрасою Сколівських Бескидів.

У районі села Крушельниця на площі 22 га росте буковий природний ліс, теж взятий під охорону. Орних земель у горах мало, притому вони кам'яністі, маловрожайні.

Тваринний світ Сколівських Бескидів досить багатий. Він представлений вовками, дикими кабанамі, ведмедями, лисами,

оленими, козулями, зубрами, видрами, білками, рисями, зайцями-русаками та іншими звірами. Чимало тут водиться птахів. Деякі з плазунів, як наприклад гадюки, отруйні. Тому потрібно бути обережним, особливо на кам'янистих, безлісих південних схилах, які добре прогріваються сонцем або заросли малиною, чорницею, ожиною.

У ріках і озерах Бескидів водиться багато риби: форель, лящ, щука, короп, харіус, в'юн та ін. Біля сіл Коростів і Майдан є рибні заводи.

Західніше Верхнього Синьовидного і Сколе аж до Турки, вздовж ріки Стрий, на стику трьох районів — Сколівського, Турківського і Дрогобицького, на площі 55,6 тис. га розкинулось державне мисливське господарство «Майдан». Тут водиться чимало різної, притому рідкісної, дичини. Усяке полювання на цій території заборонене.

Фауна Карпат під час другої світової війни зазнала значного знищення. Зараз поголів'я звірів успішно відновлюється. Згідно з даними останньої таксації, в Українських Карпатах є близько 3,8 тис. оленів, 8,7 тис. козуль, 2,5 тис. диких свиней, 2 тис. куниць, 412 ведмедів, 100 видр, 3 тис. лисиць, 20 вовків. Створюються умови для дальшого зростання поголів'я звірини. В найближчий час можна буде вести полювання на великих звірів за ліцензіями.

Як бачимо, природа Українських Карпат, а Сколівських Бескидів зокрема, досить багата і різноманітна.

Сприятливий для відпочинку, туристських мандрівок і клімат даної території. Він, порівняно з рівнинною частиною області, більш континентальний. Середньорічна температура повітря становить +6° С, липня — +16—17°С, а січня —6°С. Опадів буває близько 1000 мм на рік. Весна, літо і осінь тут коротші і прохолодніші, ніж на рівнині. Так, у травні на верхах північних схилів гір ще лежить сніг. Зате тут значніша сонячна радіація, особливо багата ультрафіолетовими променями, що є одним з основних, сприятливих для здоров'я факторів. Повітря тут чистіше

і свіжіше, менш запилене порівняно з рівнинними місцевостями, насичене фітонцидами різних рослин.

Селище Верхнє Синьовидне. Цей населений пункт згадується уже в Галицько-Волинському літописі під 1240 роком. Над залізничним тунелем тут колись було городище, а на місці, де стоїть дерев'яна церква, є сліди руїн колишнього монастиря, в якому в 1240 році зупинився князь Данило Галицький, повертаючись з Угорщини.

На лівому березі Стрия, в урочищі Комарницьке, збереглися руїни печер у скелях. Очевидно, в минулому це були оборонні укріплення, подібні до тих, що в скелях Бубниця, Урича, Розгірчого.

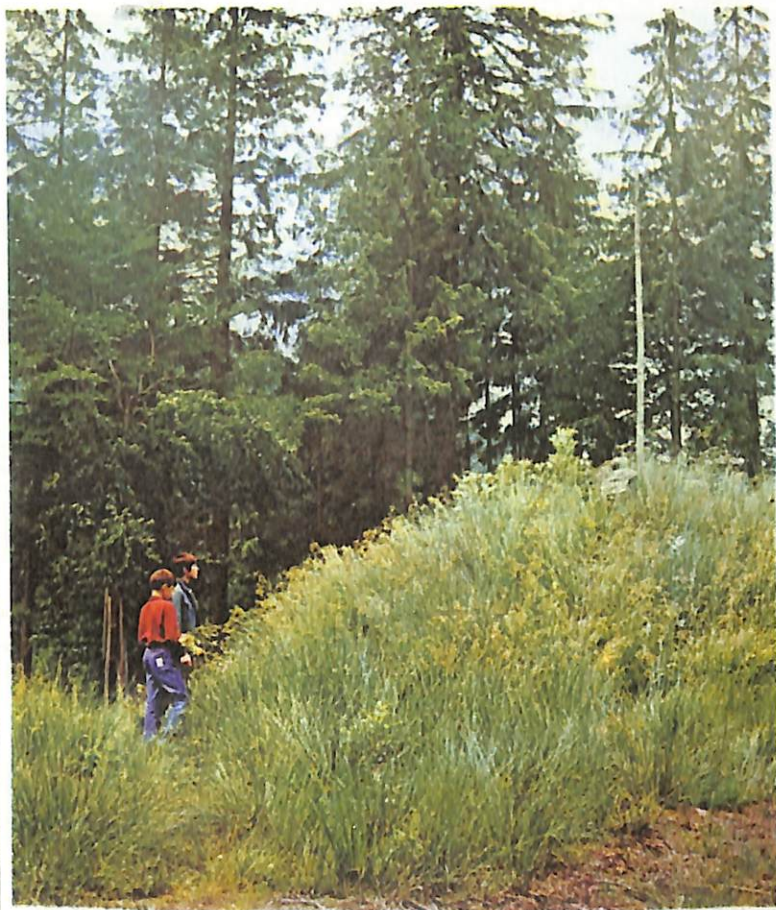
У Верхньому Синьовидному жив письменник і громадський діяч Л. Данкевич. В різні роки тут бували М. Шашкевич, Я. Головацький, І. Вагилевич, І. Франко, Ф. Заревич та інші видатні діячі культури.

Шляхом від Стрия до Верхнього Синьовидного йшов пішки Іван Франко у 1890 році: збирав матеріали для своїх творів, вивчав життя і побут бойків.

У селищі є дві середні школи, бібліотека, Будинок культури, історико-краєзнавчий музей, лікарня, аптека, ошадна каса, пошта, комбінат побутового обслуговування, магазин, їдальня тощо.

Верхнє Синьовидне — вихідний пункт багатьох експедицій і походів долиною Стрия в Корчин, Урич, Сопіт, Крушельницю, Підгородці, Майдан, на гору Парашку, до водоспадів Гуркало і Татарського каменю, до скель Довбуша в Бубниці, на гору Ключ і далі. Біля Урича є руїни замку Тустан з часів Київської Русі (X—XI століття).

Ряд населених пунктів, розташованих вздовж ріки Стрий, — це справжні кліматичні курорти. Кращі серед них — Корчин (тут є мінеральна вода, санаторій), Крушельниця, Підгородці, Довге-Урич, Рибник, Майдан. У Майдані влітку діють туристські табори. Село розташоване у надзвичайно мальовничій котловині,

Могила князя Святослава Володимировича біля гори Зелемін
Могила князя Святослава Владимировича возле горы Зелемин

Франкова криниця у Тухлі
Криниця Івана Франко в Тухле

оточений з усіх боків лісистими горами. Вдвож села тече невеличка річка Майданський Рибник — притока Стрия.

Не менш мальовничо у Майдані і взимку. Біля села є гарні лижні терени, затишні безвітряні схили, вічнозелені ліси. В них розміщене державне мисливське господарство—заповідник «Майдан». Село має автобусне сполучення з Верхнім Синьовидним і Бориславом.

НА СКОЛЕ І ТУХЛЮ

Дорога долиною Опору веде до Сколе, Тухлі, Славського. Справа за Верхнім Синьовидним видніється крутий берег ріки. Він немов червоний. Легенда розповідає, що на цьому місці під час бою з жандармами було поранено Олексу Довбуша, його кров залила берег. Насправді ж тут вивірюються багаті залізом менілітові сланці. Окислюючись, вони стають червоними.

Ці місця взагалі цікаві з геологічного боку. Крім менілітових сланців, тут залягають пісковики, ямненські мергелі, роговики. Є нафта, газ, мінеральні води.

За 2 км від Сколе, біля села Дубина, що стоїть на березі річки Опір, у великому парку розташований львівський обласний туристський табір «Карпати», заснований у 1955 році. Весь рік тут працює також туристська база «Карпати». Вона має краєзнавчий музей, бібліотеку, клуб, спортплощадки, прокатний пункт туристського інвентаря.

Недалеко від турбази протікає швидкоплинна річка Кам'янка. У її верхів'ях стоїть гора Ключ (927 м). Озера, водоспади, скелясті береги річки приваблюють туристів. Саме тут, у долині Кам'янки, неодноразово проводились обласні зльоти туристів Львівщини.

Їдемо далі долиною Опору, перетинаємо одне з пасом Скибових Карпат. З угір'я Тухольські Ворота або Колодка (вхід у Карпати) відкривається неповторна панорама Сколівської

котловини і міста Сколе. За Тухольськими Воротами починається так звана Тухольщина, яку чудово описав Іван Франко в повісті «Захар Беркут».

Праворуч від шляху на Сколе є кар'єр і механізований цебеневи́й завод, який дає пісковик для потреб будівництва. За Опором розташований другий літній туристський табір «Верховина», заснований у 1956 році.

В'їжджаємо у Сколе, яке лежить у тихій, безвітряній улоговині, оточеній з усіх боків могутніми горами: з заходу — Корчанка (1180 м), зі сходу — Чудилова (670 м), а за нею — Зелемін (1177 м); на півдні видніються хребет Київця (1064 м) і гора Крем'яна (1137 м). Абсолютні висоти Сколівської долини сягають 440—446 м над рівнем моря.

Вперше Сколе згадується в історичних документах, датованих 1397 роком. Але люди жили тут набагато раніше. Про це свідчать археологічні знахідки. Через Сколе здавна проходив важливий торговельний шлях на Закарпаття. Про походження назви міста існують різні думки. Одні вчені виводять цю назву від слова «скеля», інші від слова «сколоти».

Неодноразово населення Сколе і всієї Тухольщини зазнавало нападів татар, угорських завойовників (1594, 1610, 1658 рр.), місцевих магнатів.

Населення Сколе і околиць постійно боролось проти гнобителів, йшло в опришки. В XVII столітті тут діяв загін опришків А. Дзигановича, а у XVIII — народних месників Олексія Довбуша та Івана Бойчука.

У XVII столітті в Сколе були закладені доменна піч і скляна гута (завод). Із заліза виготовляли сільськогосподарське знаряддя. В кінці XIX століття будуються тартаки і сірнікова фабрика. Внаслідок цього починають винищуватися ліси, особливо швидко після прокладення залізниці (1887 р.) зі Стрия до Мукачева.

З розвитком капіталізму в Сколе посилюється революційний рух. З новою силою сколихнула сколівчан могутня хвиля ідей

Великого Жовтня. Комуни́сти міста організують виступи проти гнобителів, керують страйкамц, демонстраціями. Партійна організація Сколе мала свою друкарню, яка в різний час містилася то в районі Святослава, то Павлового Потоку, то гори Чудилової. Там друкувалися листівки, відозви, бюлетені КПЗУ. У 1933 році друкарню розгромила поліція. При цьому було вбито комуни́ста Івана Цабана.

Партійна організація продовжувала діяти підпільно.

Величезної шкоди заподіяли Сколе німецько-фашистські окупанти. Вони розстріляли понад три тисячі радянських громадян, зруйнували промислові підприємства, багато житлових будинків. Трудящі Сколівщини піднялися на боротьбу з ворогом. В 1944 році тут діяли загони радянських партизанів під керівництвом М. І. Шукаєва. Вони підривали поїзди на важливих залізничних магістралях Стрий—Мукачево і Самбір—Ужгород, виходили в бойові рейди на бориславські нафтопромисли.

База партизанів-шукаєвців містилася в районі гір Стара Шибела (1220 м) і Чорна (1230 м). Тут народні месники приймали вантажі з боєприпасами, продуктами, спорядженням, медикаментами, пошту з Великої землі. На цих горах приземлювалися парашутисти. Партизани жили в наметах і куренях, сліди яких збереглися дотепер на Старій Шибелі і Чорній горі. На схилі Старої Шибели є могила командира партизанського загону Саліма Сатарона.

У 1963 році в туристському таборі «Карпати» Львівської обласної дитячої екскурсійно-туристської станції відбулася зустріч учасників рейду партизанського з'єднання М. Шукаєва з школярами. В день зустрічі на території табору встановлено пам'ятний камінь.

У жовтні 1974 року, коли всі трудящі нашої країни відзначали 30-річчя визволення Української РСР від німецько-фашистських загарбників, у центрі міста Сколе було відкрито два пам'ятники. Один увічніює славу радянських воїнів, що віддали життя за Батьківщину в роки Великої Вітчизняної війни, дру-

гий споруджено на честь героїв-комсомольців, які полягли в боях з гітлерівськими окупантами та їх прислужниками — українськими буржуазними націоналістами.

Після визволення Сколе від фашистських загарбників почалася відбудова зруйнованого господарства. Зараз тут працюють лісокомбінат, лісгоспзаг, кар'єроуправління, промкомбінат, масло- і хлібозаводи, комбінат побутового обслуговування, об'єднання «Сільгосптехніка», електростанція, 26 магазинів, 10 підприємств громадського харчування. В місті є чотири загальноосвітні школи, музична, два дитячих комбінати, Будинок культури, дві бібліотеки, широкоекранний кінотеатр, готель, поліклініка, лікарня, тубсанаторій. При Будинку культури організовано ансамбль «Бойківщина», який здобув заслужене визнання серед населення. В його репертуарі поряд з українськими — пісні російського і білоруського народів, музичні твори польських, чеських та угорських композиторів.

В районі відомі імена передовиків сільського господарства — доярки Марії Ориняк з радгоспу «Полонина» та ланкової Ганни Мозель з радгоспу «Сколівський».

Сколівщина здавна славиться самобутнім, глибоко народним мистецтвом. Розвиваються художні промисли: різьба по дереву, вишивка, килимарство, виробництво сукна, полотна, гончарство, бондарство, виготовлення різних побутових речей, дитячих іграшок.

Оригінальні вироби бойківських умільців відомі за межами України.

На Сколівщині збереглися цінні пам'ятки дерев'яного будівництва, які свідчать про високі мистецькі смаки бойків. Деякі з них, зокрема такі господарсько-технічні споруди, як водяний млин з села Либохора, кузня з села Тур'є, сукновальня з села Пилиць, тартак з села Великопілля, олійня з села Головецьке, гончарні, культові споруди, житла горян, перевезено до Львова в Музей народної архітектури і побуту. Вони назавжди стали його експонатами.

Велична і чаруюча природа Карпат завжди приваблювала митців. Саме тут, на Бойківщині, у Сколівських Besкидах, народжувались відомі полотна українських художників К. Устияновича, О. Кульчицької, М. Сосенка, І. Труша, Й. Куриласа, О. Новаківського, А. Манастирського. Про життя трударів Бойківщини писали І. Франко, М. Устиянович, С. Ковалів, Н. Кобринська, Ф. Заревич.

Туристи-красзнавці можуть детальніше ознайомитися з минулим і сучасним Сколе і району, відвідавши місцевий історико-етнографічний музей «Бойківщина», який розміщений в колишній Пантелеймонівській церкві, що є пам'яткою дерев'яної архітектури XVI століття, а також красзнавчий музей в школі-інтернаті у Демні.

Завдяки розташуванню міста на головному транзитному шляху міжнародного значення Львів—Мукачеве, а також казковій природі, помірним кліматичним умовам Сколе давно завоювало собі славу важливого туристського центру Карпат і з кожним роком все більше приваблює до себе мандрівників-романтиків, любителів природи, народного мистецтва.

У Сколе і його околицях діють великі дитячі табори «Верховина» і «Карпати», турбаза «Карпати», туристсько-оздоровчий табір «Гуцулка». Тут міститься база Львівського екскурсійно-туристського бюро. Звідси залізницею без пересадок можна добратися до Львова, Києва, Москви. Прямі і транзитні автобуси зв'язують Сколе з усіма населеними пунктами району, а також з багатьма містами сусідніх районів.

Щороку сюди влітку і взимку прибувають тисячі туристів і відпочиваючих. Крім того, протягом усього року у вихідні і святкові дні приїжджають туристські поїзди — «грибні», «сніжні».

З міста можна піти в різні туристські подорожі — піші, автомобільні, а взимку — лижні. Зі Сколе у всі боки розходяться десятки захоплюючих ближніх — місцевих одноденних і дальніх — багатоденних маршрутів, які передбачають огляд багатьох красзнавчих об'єктів Сколівських Besкидів.

Вибирайте. Найпопулярніші такі:

місцями рейду партизанського з'єднання М. І. Шукача у роки Великої Вітчизняної війни;

історико-революційними місцями Сколівщини;

на гору Парашку, з якої відкривається широка панорама гір, полонин, лісів;

до скель Івана Франка в Уричі і руїн замку Тустан;

по місцях карпатських опришків на чолі з народним месником Олексом Довбушем;

франківськими місцями;

верхами Зелеміну на гору Магуру (Лисак) — найвищу в районі Сколе;

до водоспадів Кам'янки, недосліджених гірських озер;

до підпільної друкарні КПЗУ в районі Павлового Потоку і Зелем'янки;

до печер Довбуша в Бубнищі;

у Коростівський зубровий заповідник;

у державне мисливське господарство «Майдан»;

на Ворітський перевал, до туристської бази «Перевал» в долину Святослава і Тухлю;

до Козівської перекачувальної станції нафтопроводу «Дружба»;

до вишків рік Опору і Стрия;

на гору Пікуй (Гуслі) — найвищу на Львівщині;

до Синевирського озера.

У туристському бюро, на турбазах і в таборах можна одержати консультацію з кожного місцевого маршруту.

Продовжуємо нашу подорож. Ось село Демня. Справа від дороги видно колишній графський палац, де тепер школа-інтернат. Навпроти, за Опором, в 30-х роках містилася підпільна друкарня КПЗУ. Гірська стежка веде на Зелемін і гору Магуру.

Проїжджаємо біля електростанції. За нею — бювет з чистою і смачною водою.

Зліва від нашого шляху та електрифікованої залізничної колії крокують через Сколівські Бескиди на Закарпаття і в суцідні соціалістичні країни щогли енергосистеми «Мир». В горах проходять лінії нафтопроводу «Дружба» і газопроводу «Братерство». Вони є символом єдності і непохитної дружби братніх народів.

Перед селом Святослав, що притулилося над річкою Орява, шосейна дорога розходиться у двох напрямках: один — на Закарпаття через найнижчий в Карпатах Середньо-Ворітський перевал (841 м), другий — вздовж залізниці до Славського і далі.

У долині Опору майже кожний населений пункт — гарне місце для відпочинку. Вздовж ріки розкинулось чимало туристських таборів і баз. Сюди постійно прибувають поїзди з туристами. На річці Опір можна ловити рибу, а в лісі збирати гриби і ягоди. Взимку в районі Славського, Тухлі, Лавочного провадяться лижні походи, змагання спортсменів.

Назва села Святослав походить від імені київського князя, якого тут вбили дружинники його брата Святополка. Ця подія згадується під роком 1015 у Лаврентіївському літописі. Як свідчать історичні документи, Святополку Окаянному у боротьбі за великокняжий престол допомагав папський Рим, що прагнув окатоличити населення руських земель. Недалеко від Гребенова, на правому березі Опору, за залізничним мостом — могила Святослава Володимировича.

У 1906 році в цьому районі провадилися археологічні розкопки, під час яких знайдено багато різних речей і зброя праці, рештки зброї з XI—XII століття. У 1971 році тут працювала наукова експедиція. Вона виявила ряд предметів праці, що відносяться до часів Київської Русі.

Село Гребенів розкинулось вздовж Опору за 8 км від Сколе, на висоті 500 м над рівнем моря. Місцевість — справжній кліматичний курорт. Тут розташовано кілька літніх туристських таборів, звідки влаштовуються прогулянки на гори Зелемін, Магуру, Крем'яну. З них відкриваються чудові краєвиди. У Гребенів,

особливо влітку, приїжджають на відпочинок сотні людей. До їх послуг тут ідальня, магазин; обладнані залізнична станція, автобусна зупинка. Через село досить часто курсують автобуси зі Сколе в Славське.

За три кілометри від Гребенова є невеличке село Зелем'янка, розташоване над однойменною річкою, що впадає в Опір. На базі мінерального джерела тут колись працював бальнеологічний санаторій. Під час війни його було знищено. Зараз заплановано спорудити новий.

За Зелем'янкою, в широкій долині річки Опір, розташоване село Тухля. Вперше воно згадується в історичних документах, датованих 1397 роком. Міститься на висоті 530—540 м над рівнем моря; від нього — 17 км до Сколе і 8 км до Славського.

Пологі, безвітряні і незалісені схили Малинівця і Мельнища, що біля залізничної станції, а також Путища на лівому боці Опору дуже зручні для занять лижним спортом, прогулянок. Влітку тут працює кілька туристських таборів; електропоїздом і автобусами сюди прибуває багато туристів і відпочиваючих з Дрогобича, Стрия, Львова та інших міст. Звідси легко можна дістатися до Славського, Сколе, Стрия, Львова, Дрогобича, на Закарпаття. Захоплюючі одно- і дводенні походи проводяться на вершини Зелем'янки, Магури, Яворища.

З Тухлею зв'язано багато історичних подій. Це село змальоване в повісті Івана Франка «Захар Беркут». У XIII столітті Тухлю намагалися взяти монголо-татари. Вони були розгромлені хоробрими тухольцями, на чолі яких стояв мужній ватажок Захар Беркут. Великий Каменяр відновив і оживив події 1241 року, показав, як дружна громада бойківського села перемогла у двобої з дикою ордою Бурунди, перегородила їй шлях у Карпати і тим самим врятувала народи Європи від знищення і неволі.

У 1970 році в Тухлі знімався фільм «Захар Беркут» за сценарієм Дмитра Павличка, у постановці режисера Леоніда Осенки.

У селі не зберігся будинок, в якому жив і писав свою історичну повість Іван Франко. Біля сільради є лише криниця, з якої письменник пив воду. Вона охороняється як меморіальна. Тут завжди людно. Приходять туристи, відпочиваючі і місцеві мешканці, щоб угасити спрагу цілющою водою з цієї криниці. Поряд встановлено пам'ятник видатному письменнику.

У Тухлі і в сусідніх селах бував Олекса Довбуш. Через Тухлю лежав його шлях з Гуцульщини на Турку, Борислав, Дрогобич.

У першу світову війну (1915 р.) тут майже півроку точилися криваві бої між російською і австрійською арміями; в роки Великої Вітчизняної війни діяло радянське партизанське з'єднання на чолі з М. І. Шукаєвим.

У тухольській церкві збереглися ікони пензля відомого художника Корнила Устияновича. Милує зір архітектура тухольських будинків та народний святковий одяг бойків.

У 1966 році на подвір'ї школи встановлено обеліск односельчанам, які загинули у 1945—1949 рр. від рук українських буржуазних націоналістів.

У Тухлі варто зупинитися, зробити одноденний похід й оглянути Тухольську улоговину, Сколівські Бескиди з будь-якої гори — Путища, Малинівця (вони зовсім близько) або піднятися вище — на Магуру, Матагів, Яворище, Дашковець, На Беньках. Звідси в сонячний день відкривається захоплююча панорама Карпат.

У селі є лісництво, лісопильний завод, кілька магазинів, ідальня.

За роки Радянської влади в Тухлі відбулись відрадні зміни: вони проявляються і в новому побуті, архітектурі, одязі. Хати тепер будують великі, світлі, під черепицею або бляхою. У кожному будинку — електрика, радіо, телевізори. Усі діти вчаться. Багато тухольців закінчило інститути і технікуми. Заможно і щасливо живе колись злиденне карпатське село Тухля.

Тут, на місці, є залізнична станція, автобусна зупинка. З Тухлі до Славського можна доїхати електропоїздом або автобусом.

За селом в річку Опір впадає його ліва притока Головечанка. Вздовж неї лежить шлях до сіл Головецьке і Грабовець.

КРАЙ ВИСОКОГІРНОГО ТУРИЗМУ

За 6 км від Тухлі, у вузькій мальовничій долині Опору, добре захищеній від вітру, лежить село Рожаночка. Починаючи з 1965 року, тут щоліта працює туристський табір Львівської обласної дитячої екскурсійно-туристської станції «Трембіга». Поряд — залізнична зупинка. Вздовж невеличкої річки Рожанки розташувалися два села — Нижня і Верхня Рожанка. В цих селах є цінні культурні пам'ятки дерев'яної архітектури початку XIX століття. Звідси до Славського всього 4 км.

Все вище і вище, паралельно з залізницею, підіймається в гори шосейна дорога. Ось вже долина Опору розширюється, відкривається панорама на Славське. На узбіччях дороги з'являються перші будинки.

Славське розташоване у сонячній долині, немов в амфітеатрі, в місці злиття двох річок — Опору і його притоки Славки, на висоті 590—600 м над рівнем моря. З усіх боків селище оточене горами. Найвищі вершини — Кичерка (845 м), Плай (876 м), Присліп (990 м), Плішка (1038 м), Ільза (1066 м), Клива (1069 м), Писана Круниця або Довбушанка (1236 м), Високий Верх (1245 м) і знаменитий Тростян (1285 м).

Селище не має яскраво вираженого планування забудови. Куди не глянеш — на схилах і в ярах розкидані окремі будинки і групи садіб. Лише вздовж гомінкої річки трохи тісніше розташувалися одно-, дво- і триповерхові будівлі.

Територія Славського була заселена давно. Про це свідчать археологічні знахідки — крем'яні знаряддя праці епохи неоліту.

Деякі дослідники вважають, що поселення виникло близько X століття, а сама назва — Славське — старовинного слов'янського походження. Вона, очевидно, пішла від слова «славні», яким називали воїнів, що відзначалися хоробрістю у походах київських князів, а пізніше тут оселились. Перша документальна згадка про Славське як поселення відноситься до 1483 року.

Нестерпний гніт польських феодалів, а також часті напади і грабунки татар, угорських загарбників єдали славчан у боротьбі за волю. Найбільші хвилі народного протесту піднімалися у XVII—XVIII століттях. На території Карпат, зокрема Сколівських Бескидів, діяли загони опришків, очолювані Андрієм Дзигановичем і Олексою Довбушем. В цих загонах було чимало мешканців Славського. Та минали віки, умови життя горян не поліпшувалися і боротьба тривала.

У XIX столітті, в основному зі Львова, до Славського приїжджає багато видатних людей — письменників, вчених, діячів культури. Тут довго жив письменник Микола Устиянович.

У різні роки тут бували І. Франко, В. Шашкевич, В. Гнатюк, О. Роздольський, І. Труш, Й. Курилас, О. Новаківський, О. Кульчицька, М. Сосенко та багато інших видатних діячів української культури. Вони збирали фольклорний, етнографічний матеріал, писали художні твори, створили ряд чудових полотен карпатських пейзажів. Приїзд у Славське передових діячів культури, безумовно, позначився на рості свідомості його населення. Велику Жовтневу соціалістичну революцію горяни зустріли з радістю і надією.

У серпні 1920 року славчани разом з мешканцями навколишніх сіл підняли повстання. Його організатором був Федір Бекеш. Повстанці роззброїли польську військову частину на заставі в Опірці і проголосили встановлення Радянської влади. Вони зайняли Лавочне, Гребенів і Тухлю. Та сили були нерівні. Польські власті стягнули у цей район війська, і повстанці змушені були відступити.

Визволення прийшло лише через 19 років. Проте уже в 1941 році Славське було загарбане гітлерівськими військами.

В часи окупації селище зазнало значного руйнування, багатьох його жителів фашисти розстріляли, частину вивезли на каторжні роботи в Німеччину.

У районі Славського, як уже згадувалося, громили ворога народні месники під командуванням М. І. Шукаєва. Місцеве населення всіляко допомагало партизанам, продовжуючи боротьбу аж до визволення, яке настало 29 вересня 1944 року.

За короткий час у Славському було відбудовано зруйноване господарство, споруджено ряд нових підприємств. Зараз тут працюють цегельний завод, лісгосп, цех художньої різьби по дереву, комбінат побутового обслуговування, пекарня, підприємства громадського харчування, магазини, готель.

У Славському встановлено пам'ятник В. І. Леніну.

Жителі Славського свято бережуть пам'ять про радянських воїнів, які полягли смертю хоробрих в боях з гітлерівськими загарбниками. На братській могилі, біля школи, споруджено пам'ятник. Біля його п'єдесталу ніколи не в'януть квіти. Пам'ятник Тарасові Шевченку (скульптор В. Сколоздра) встановлений у центрі селища, на місці страти польськими поневолувачами (XVIII ст.) двох опришків. Поряд росте дубок, привезений у 1964 році з Чернечої Гори (Канів) учнями місцевої школи. Важливою пам'яткою природи є Шевченківський гай, закладений біля дитячої турбази «Полонина» у сто п'ятдесяті роковини народження поета.

Славське відзначається високою культурою. Самобутність, талановитість і майстерність проявляється у народних піснях, танцях, музиці, вишивках, художніх виробках. Вони — чудові! Тому й не можна не звернути уваги на мистецтво горян-бойків. І хто із вас, туристи, не схоче придбати на пам'ять про Сколівські Бескиди якийсь маленький сувенір з дерева, шкіри чи металу! Культура і мистецтво горян-бойків розквітають в умовах радянської дійсності.

В околицях Славського проводяться республіканські, обласні і всесоюзні лижні змагання, туристські зльоти, відбуваються тренувальні збори лижників країни перед відповідальними виступами на першість Європи, світу, олімпійськими іграми тощо. З 1960 року у Славському працюють туристська база і літній табір «Полонина» Львівської обласної дитячої екскурсійно-туристської станції, лижно-спортивна туристська база товариства «Динамо», лижна база «Політехнік», готель «Верховина», прокатний пункт туристського спорядження. Прокладено гірську лижну трасу — одну з найбільших у країні, діють трампліни, сім канатних доріг. Обласна рада «Буревісник» відкрила гірськолижну юнацьку спортивну школу, в якій навчається понад 60 юнаків і дівчат.

За роки дев'ятої п'ятирічки у Славському побудовано новий комплекс турбаз, будинок відпочинку, трамплін, канатні підйомники, санкову доріжку, запасні стоянки для туристських поїздів, заправну і авторемонтну станції та ряд інших підприємств сфери послуг. Район Славського перетворюється в один з найкращих гірськолижних осередків країни.

У цих місцях добре помандрувати горами, пляями полонин. З вершин Довбушанки, Магури, Тростяна відкриваються чудові картини природи Сколівських Бескидів: безмежні простори лісів, могутні скелі, голубі перлини Карпат — високігірні озера. Виразно чути тут голос гомінких потоків та дзвінких водоспадів. У спеку можна напитися цілющої води з мінеральних джерел.

Годі описати всі принади цього краю. Кожен, хто побачить красу Сколівських Бескидів, відчує їх таємничі чари, назавжди полюбить і обов'язково захоче приїхати сюди знову.

Пропонуємо літні ближні і дальні маршрути, які починаються в Славському.

Ближні маршрути:

на гору Тростян (1235 м);
на гору Менчіл (1014 м);
на гори Ільзу (1066 м), Плішку (1038 м);
на гори Довбушанку (Писана Криниця, 1236 м) і Високий Верх (1245 м);
через гори Плай (976 м), Казановець до гір Довбушанка, Високий Верх, Чорна Репа (1288 м). Повертатися до Славського через села Ялинкувате і Волосянка;
на гору Магуру (1365 м), з привалом у туристському таборі «Трембіга» в Рожаночці;
на гори Татарівка (1151 м), Середня (945 м), Магура. Повертатися через села Либохора, Тухля, Славське.

Дальні маршрути:

до витоків рік Опору, Стрия, Вічі та на гору Явірник і перевал Бескид. Із Славського йти через села Тернівка, Лавочне, Опорець, на перевал Бескид. Повертатися до села Опорець і долиною річки Опір — у Славське;
на полонину Боржава, гору Стій (1679 м) і Шилітський водоспад. Із Славського йти через села Тернівка, Лавочне, Опорець, перевал Бескид, селища Верхній Студений, Скогарське, Воловець, Яблунів, Занька, Оса, гору Стій. Повертатися через села Пилипець, Нижній Студений, Хачоване, Волосянка, Славське;
на озеро Синевир. Йти через села Волосянка, Ялинкувате, Новоселиця, Присліп, Торунь, Лопушна, озеро Синевир;
на Ворітський перевал (турбаза «Перевал»), на гору Пікуй (Гуслі, 1405 м), до мінерального джерела в селі Івашківці. Йти через села Лавочне, Жупани, турбазу «Перевал», гору Козакова Поляна, село Латірка.

ЛИЖНІ ТЕРЕНИ

Найкращий період для лижних походів — з другої половини грудня до середини березня. У цей час тут лежить товстий шар снігу, температура повітря стійка.

Приваблюють лижників урочища гір Тростян, Присліп, Орішовець, Стодолище, Голинець, Крем'яна, Кичера, Погар, Плай, Казановець, Довбушанка, Високий Верх та інших. Непогані схили є і в межиріччі Опору та Славки, в околицях гір Зелений Верх, Ільза, Плішка. Спуск з них до селища Славське і села Тернівка.

Перед Славським майже не поступається Лавочне. Село розташоване на висоті 650—660 м над рівнем моря. Доїзд електропоїздом. Кінцевий пункт — залізнична станція Лавочне.

Околиці Лавочного дуже гарні. Помірний клімат, чудові краєвиди. Влітку район добре прогривається сонцем, а зимою тут випадає так багато снігу, що місцевість стає ідеальною для туристських походів. Тут також чимало пологих схилів, але вони коротші, як у Славському.

За Лавочним є ще село Опорець, розташоване в долині Опору під головним карпатським вододілом на висоті 700 м над рівнем моря. Безвітряні схили, щедри сніги взимку, гарні краєвиди роблять район Опірця і Лавочного серйозним конкурентом Славського.

Зручні для лижників схили Малого і Великого Явірника, Бескиду, Високого Тиву та інших гір.

В Опірці є пам'ятка народного дерев'яного будівництва — споруда з 1844 року, а в Лавочному — з 1827 року.

Вказані вище райони лижних маршрутів — не єдині у Сколівських Бескидах. Тут названо тільки основні місця, зручні для лижних походів, заняті окремими зимовими видами спорту. Для початківців найкращим є район села Тухля, де багато пологих схилів.

Сколівські Бескиди користуються все більшою популярністю серед туристів і спортсменів нашої країни.

Тим, хто хоче більше довідатися про Карпати, пропонуємо звернутися до спеціальної літератури.

ДРУЗИ!

*Якщо ви любите природу,
романтику похідного життя,
вступайте в ряди туристів
і завітайте в наш квітучий Карпатський край.
Вас жде тут приемний відпочинок
серед розкішної природи.
Тут ви познайомитеся з історією краю,
шедеврами бойківського мистецтва,
унікальними пам'ятками дерев'яної архітектури,
соціалістичними перетвореннями
за роки Радянської влади.*

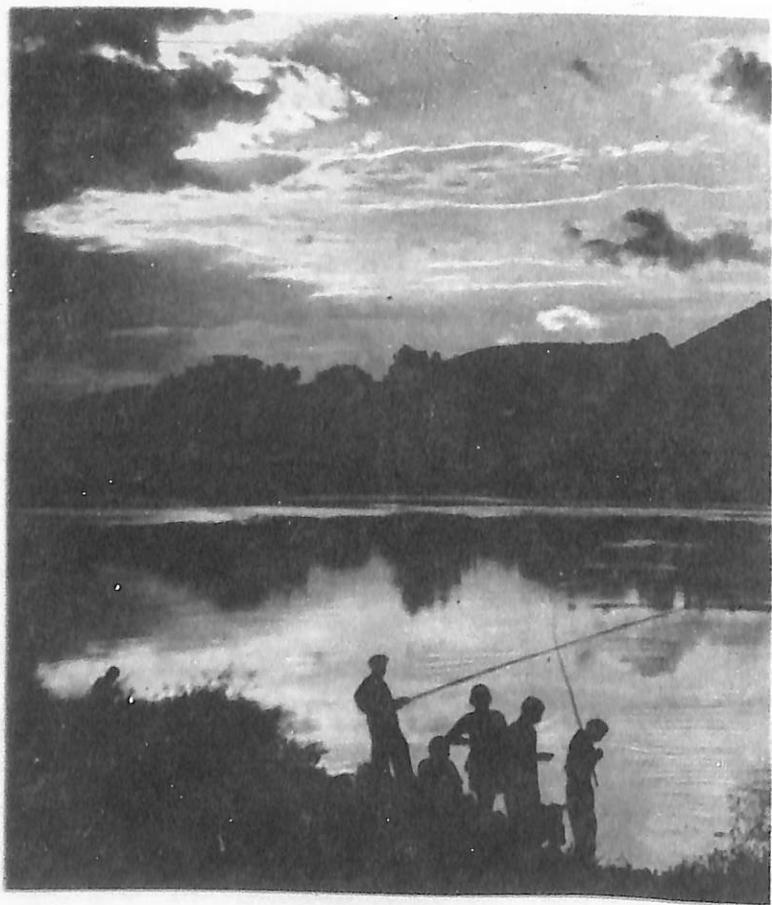
Шлях веде в гори
Дорога веде в гори

Монумент Слави Радянській Армії у м. Львові
Монумент Славы Советской Армии в г. Львове

Подорож починається у Львові
Путешествие начинается во Львове

Там, за річкою Дністер,— Бескиди
Там, за речкой Днестр,— Бескиды

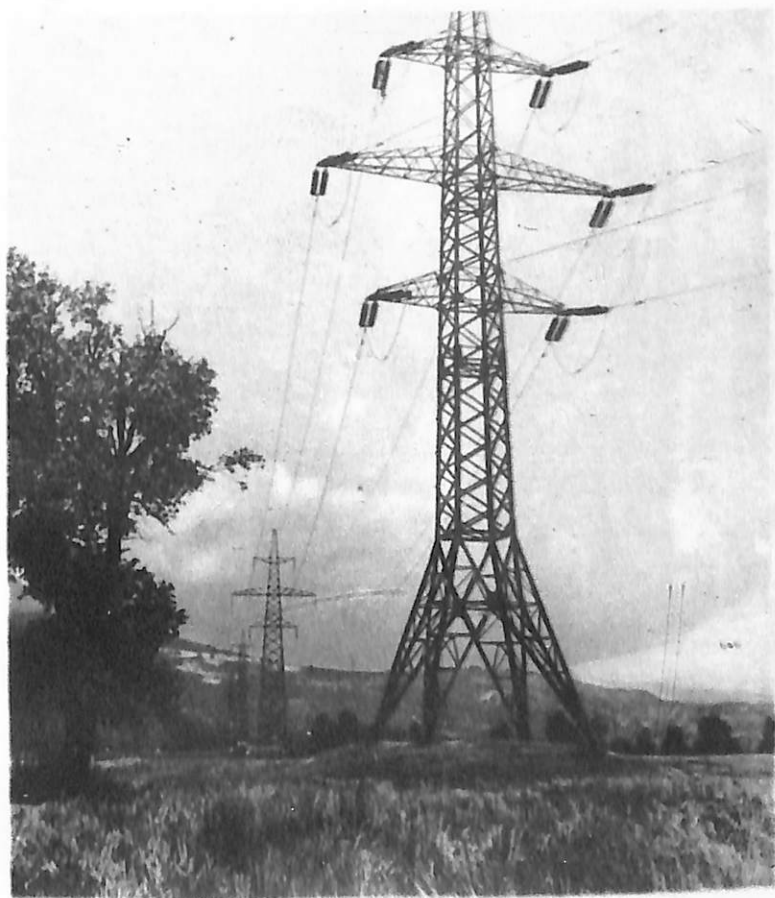
Плаями гори Парашки мандрують туристи
По тропах гори Парашки путешествуют туристы

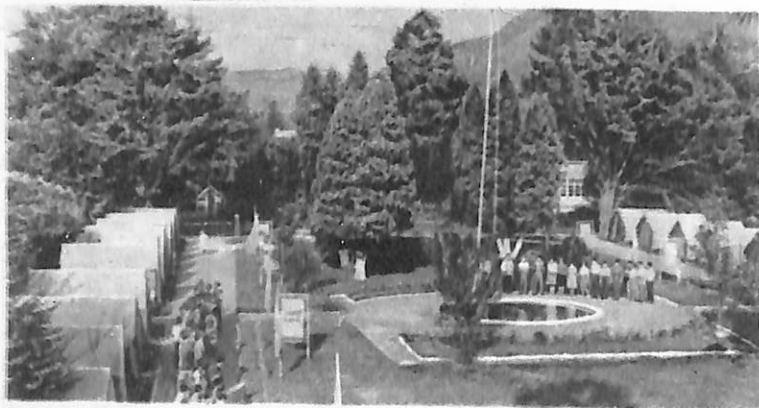
Тут проходить нафтопровід «Дружба»
Здесь проходит нефтепровод «Дружба»

Пам'ятник радянським воїнам у м. Сколе
Памятник советским воинам в г. Сколе

Щогли енергосистеми «Мир»
Вышки энергосистемы «Мир»

Туристська база і табір «Карпати» біля Сколе
Туристская база и лагерь «Карпаты» возле Сколе

Туристи на привалі
Туристы на привале

Туристська база «Полонина» у Славському
Туристская база «Полонина» в Славском

Пороги на річці Кам'янці
Пороги на речке Каменке

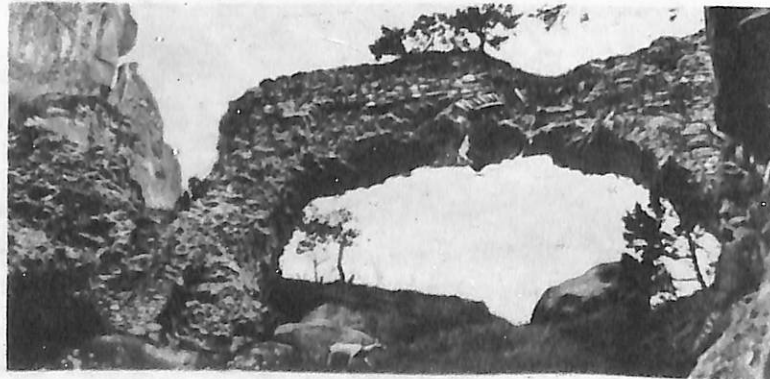
Бойківські музики
Бойковские музыканты

Гора Пікуй (Гусли) — найвища на Львівщині
Гора Пикуй (Гусли) — самая высокая на Львовщине

Старовинні скельні житла біля с. Розгірче
Древние скальные жилища возле с. Розгирче

Руїни твердині Тустан з часів Київської Русі біля с. Урич
Развалины твердины Тустан времен Киевской Руси возле с. Урич

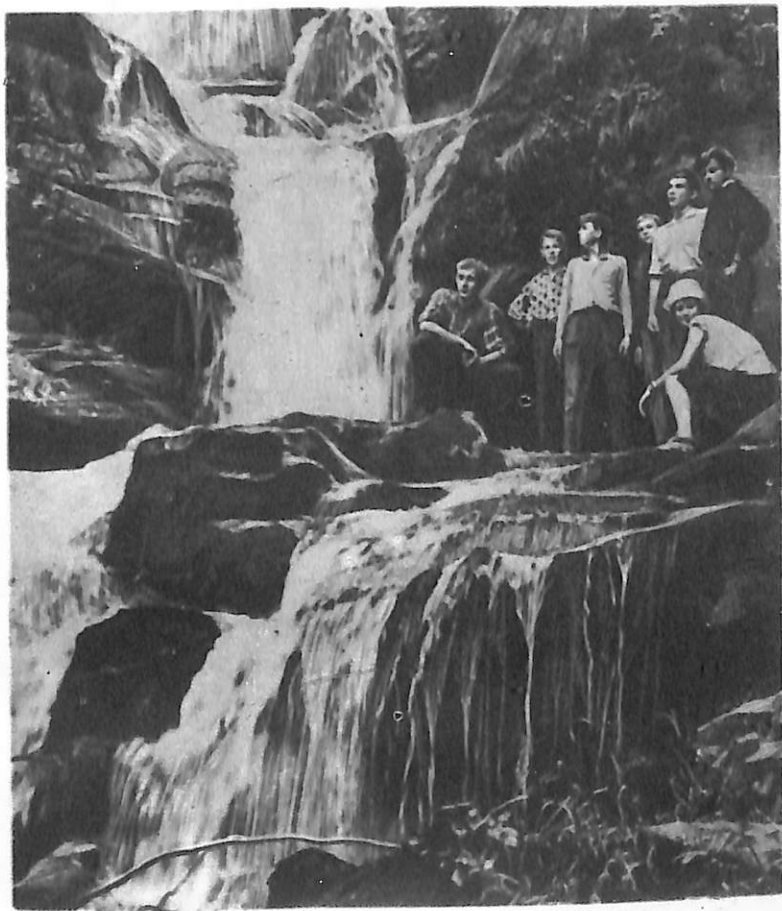
Історико-краєзнавчий музей у Сколе
Историко-краеведческий музей в Сколе

Легендарні Довбушеві печери біля с. Бубнище
Легендарные пещеры Довбуша возле с. Бубнище

Славське
Славское

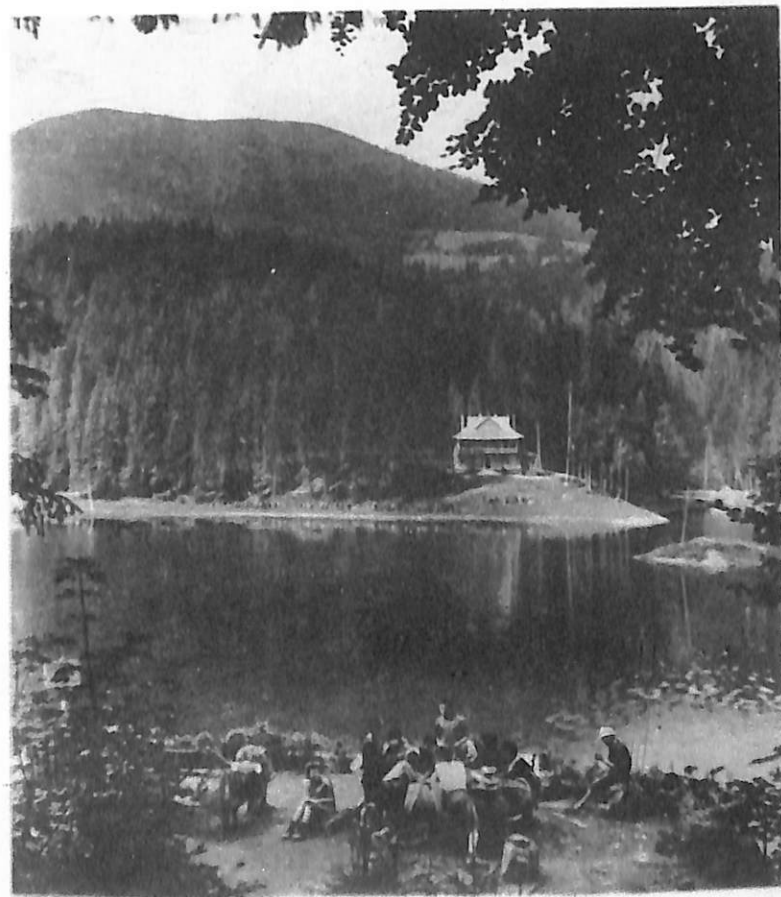
Шипітський водоспад
Шипитский водопад

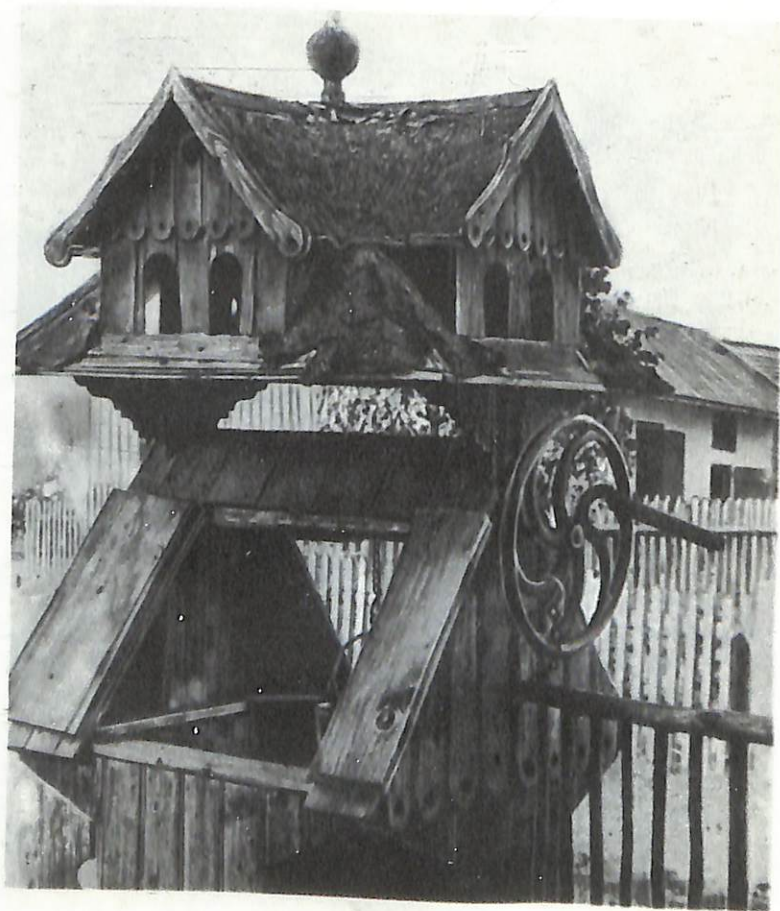
Шлях на Тухлю
Дорога на Тухлю

Через річку Опір
Через речку Опор

Перлина Карпат — Синевирське озеро (Морське око)
Жемчужина Карпат — Синевирское озеро (Морской глаз)

Колодязь у м. Сколе
Колодець в г. Сколе

Луки в долині річки Опір
Луга в долине річки Опор

Маршрут путешествия в Сколевские Бескиды со Львова проходит по таким основным населенным пунктам: Николаев (39 км), Стрый (33 км), Сколе (33 км), Гребенов (15 км), Тухля (5 км), Рожанка (15 км), Славское (10 км).

Маршрут комплексный.

Длина 150 км.

Ехать автобусом или электропоездом.

Продолжительность путешествия 2—3 дня.

Сезонность — круглый год.

Ночлег в турбазах «Карпаты» вблизи Сколе и «Полонина», «Политехник», «Динамо» в Славском.

Сколевские Бескиды* — это небольшая часть территории горного района Украинских Карпат, неповторимого в своих красочных пейзажах. Не так легко найти туриста-краеведа, исследователя или отдыхающего, которые, посетив Сколевские Бескиды, не восторгались бы их сказочной природой. Буквально очаровывают и увлекают путешественника величественные панорамы гор, изумрудные долины, воздух, насыщенный медовыми запахами цветов. А сколько здесь живительных минеральных источников, воды которых легко утоляют жажду в летнюю знойную пору!

Сколевские Бескиды — не только резерват самобытной нетронутой природы, но и колоссальных ископаемых богатств. Славится Сколевщина прекрасными народными традициями, очаровательными песнями, искрометными танцами, художественной резьбой по дереву, производством ковров.

* Территория этих Бескидов включает Сколевский, часть Стрыйского, Дрогобычского и Турковского районов Львовской области, Долинского района Ивано-Франковщины.

За річкою — с. Гребенів
За речкою — с. Гребенов

За годы Советской власти в этом крае появилось много новостроек. По Сколевским Бескидам шагают стальные мачты энергосистемы «Мир», тянутся магистрали нефте- и газопроводов «Дружба» и «Братство». Играют на солнце строения новых туристских лагерей, санаториев и турбаз, тянутся вверх подвесные канатные дороги, возвышаются трамплины.

Социалистические преобразования в этом крае стали возможными благодаря братской помощи народов всех республик нашей великой многонациональной Родины.

Со Львова в Сколевские Бескиды любители путешествий могут отправляться комфортабельными автобусами и электропоездами.

Из центра города автобус направляется на Стрыйское шоссе, ведущее на юг почти по прямой линии в самые Бескиды (смотри картосхему), проезжает возле Стрыйского парка — одного из лучших в Европе. Дальше — вход в Парк культуры имени Б. Хмельницкого. Здесь возвышается монументальный скульптурно-архитектурный ансамбль, открытый 9 мая 1970 года в честь Советской Армии-освободительницы.

Слева видны корпуса индустриального первенца древнего города — автобусного завода. Справа от завода — новостройки Львова — жилые корпуса.

Между селами Липники и Красов — полоса леса. Для туристов-грибников здесь настоящая роскошь. В лесу много разных грибов — подберезников, подосиновиков, опят, лисичек, белых, маслят, сироежек и др.

На нашем маршруте — села Волков, Поршна, Подтемное, Красов. Каждое из них интересно по-своему. Волков — родина украинского художника, писателя и общественного деятеля К. Н. Устияновича (1839—1903 гг.). Известны его картины «Василий Теревельский», «Моисей», «Шевченко в ссылке», «Легописец Нестор» и другие. К. Устиянович — автор произведений «Искоростень», «Вадим». Земляки создали в селе мемориальный музей писателя.

За селом Красов на площади 4 тыс. га разместилось охотничье хозяйство Украинского общества охотников и рыболовов «Бродки», а чуть южнее, к реке Днестр, на площади 17 тыс. га раскинулось Николаевское охотничье хозяйство.

Перед Николаевым, недалеко от дороги, открываются залежи известняков и мергелей. На их базе в 1950 году построен один из крупнейших в республике горно-цементный комбинат. В его сооружении принимали участие специалисты из разных городов страны — представители многих национальностей Союза ССР. Кроме цементного, здесь действуют еще завод железобетонных конструкций, обувная фабрика, стекольный завод, комбинат бытового обслуживания, пищекомбинат, несколько других предприятий. Николаев — крупный узел железнодорожного и автомобильного транспорта. Он связан автобусными линиями не только с большими городами и райцентрами, но и почти со всеми селами района. Через Николаев проходит много транзитных автобусов на Закарпатье, в курорты Трускавец, Моршин и др. К услугам автотуристов — заправочная станция.

Николаев — родина известного украинского поэта и общественного деятеля Николая Устияновича (1811—1885 гг.). Его поэзии, повести «Месть верховинца», «Страстный четверг» рассказывают о жизни горян-бойков, легендарных опришков. Н. Устиянович был единомышленником и другом «Русской тройцы» — М. Шашкевича, Я. Головацкого, И. Ваглевича.

В Николаеве родилась также Ульяна Кравченко (1860—1947 гг.), известная своими поэтическими произведениями «На новый путь», «В жизни что-то есть», «Подснежники», «В путь», очерками «Воспоминания учительницы» и другими.

Николаев — древнее поселение. Впервые упоминается в исторических документах 1570 года.

В Николаеве с гордостью рассказывают о восстании населения города и его окрестностей против польской шляхты перед приходом казацких отрядов Б. Хмельницкого в 1648 году. Незабываемыми событиями были освобождение Николаева в 1920 году

частями Красной Армии во главе с В. М. Примаковым, воссоединение с УССР в сентябре 1939 года и освобождение в июле 1944 года, когда из Прикарпатья были изгнаны немецко-фашистские захватчики.

Трудящиеся Николаева поставили памятник В. И. Ленину, соорудили братскую могилу советским воинам, которые погибли в годы Великой Отечественной войны.

ПО РАВНИНЕ ПРИДНЕСТРОВЬЯ

В 16 км от Николаева в начале 50-х годов вырос город большой химии Новый Раздол. Путь к нему пролег по левой стороне Днестровской равнины. Здесь добывают серу. Созданный в 50-х годах Раздольский ордена Трудового Красного Знамени горно-химический комбинат является теперь крупнейшим в Советском Союзе. Его коллектив — большая многонациональная семья. Рядом с украинцами здесь дружно трудятся русские, белоруссы, грузины, казахи, представители других народов СССР.

Рядом с Новым Раздолом расположен поселок Раздол, известный своим домом отдыха, прекрасным парком с XVIII столетия.

В 14 км отсюда, над рекой Стрый, расположен город Жидачев, где в послевоенные годы (1951 г.) сооружен картонно-бумажный комбинат, которому ныне присвоено имя 50-летия Великой Октябрьской социалистической революции.

Переезжаем через полноводный Днестр. Он вытекает из родника под горой Розлук в Турковском районе и катит свои серебристо-голубые воды за 1362 км, в Черное море. Это вторая по длине река на Украине после Днепра и девятая по площади бассейна (72100 км²). Она принимает 386 притоков.

Мы направляемся теперь по зоне Прикарпатского прогиба. Здесь за годы Советской власти открыты мощные газовые месторождения.

В районе села Угерское, перед Стрыем, есть небольшое по размерам, но глубокое озеро. Каково его происхождение? Осенью 1946 года вследствие огромного давления газа во время бурения была взорвана скважина. Возник пожар. Пламя поднималось на 70—100 м. С этого времени остался кратер глубиной в 40 м, наполненный водой. Озеро никогда не замерзает.

На двенадцатом километре от Стрыя дорога поворачивает в село Лисятычи. Тут находится колхоз им В. И. Ленина — показательное хозяйство.

В нескольких километрах влево от нашего пути находится село Ходовичи. Оно примечательно тем, что здесь родился выдающийся украинский ученый, действительный член Академии наук УССР, фольклорист, музыковед и этнограф Филарет Михайлович Колесса (1871—1947 гг.). В селе — его музей.

Старший брат Филарета Колессы Александр Колесса — тоже известный ученый. Ему принадлежат слова пристрастной революционной песни «Беснуйтесь, тираны», которая была переведена на русский, польский и другие языки и которую очень любил В. И. Ленин.

Стрый — промышленный, транспортный и культурный центр Прикарпатья, третий по величине город Львовской области. Здесь действуют заводы вагоноремонтный, машиностроительный, металлических и железобетонных конструкций, кожевенный, стекольный, мясокомбинат, фабрики обувная, швейная, гнutoй мебели, макаронная.

В Стрию есть 10 общеобразовательных средних школ, в которых обучается свыше 7,5 тысячи учеников. В послевоенные годы открыты дошкольные учреждения, Дом пионеров, станции юных техников и юных натуралистов, музыкальная и спортивная школы, несколько техникумов, в частности механизации и электрификации сельского хозяйства, автошколы, бухгалтерские курсы, профессионально-технические училища, библиотеки, клубы, Дом учителя, концертный зал филармонии, музей В. И. Ленина, краеведческий. В последнем можно более подробно озна-

комиться с историей Стрыя, а также достижениями стрыян за годы Советской власти.

Город богат историко-революционными и мемориальными памятниками. Здесь неоднократно бывали И. Франко, М. Коцюбинский, родились и жили известные композиторы Остап и Нестор Нижанковские (отец и сын). В 1595 году в Стрыю бывал руководитель крестьянско-казачьего восстания Северин Наливайко.

Во время первой мировой войны, в 1915 году, в составе русской армии здесь пребывали сестра В. И. Ленина Мария Ильична Ульянова, а также В. И. Чапаев.

Летом 1920 года г. Стрый был освобожден от белополяков 8-й дивизией Червоного казачества под командованием Виталия Марковича Примакова. В честь Червоного казачества в городе установлен обелиск.

В центре Стрыя сооружены памятники В. И. Ленину, советским воинам, павшим в боях за освобождение города. Здесь находятся также братские могилы советских солдат, которые погибли в годы Великой Отечественной войны, жертв «крово-вой среды». Мемориальная доска на доме № 2 по улице Карла Маркса указывает на место расстрела демонстрации рабочих.

В 14 км южнее Стрыя, среди живописной природы, размещен курорт Моршин.

Ехать автобусом из Стрыя в Сколе по хорошо вымощенной, ровной и благоустроенной дороге всегда приятно. Вокруг опрятные, чистые, все в садах и цветах села. Все ближе и ближе Карпаты. Горы четче вырисовываются на небосклоне. Отдельные вершины якобы прячутся за первым предгорным валом, круто поднимающимся над долиной реки Стрый. В этой долине имеются огромные богатства ископаемых. Их открыли советские геологи.

Особенно значительны запасы нефти и газа в глубинных геологических пластах.

Слева и справа от шоссе, откуда видит глаз, вблизи сел Уличное, Оров, Стинава и других возвышаются нефтяные вышки. С каждым годом количество их возрастает.

В селах Гирное и Хромогорб, в 17 км от Стрыя, остались развалины замков XVIII столетия. Южнее Гирного, на правом берегу реки Стрый, раскинулось старинное селение Семигинив. На холме благодарные жители установили памятник советским солдатам-освободителям, которые отдали свою жизнь в борьбе с фашистскими захватчиками.

Недалеке от Хромогорба и Семигинова лежит село Любинцы, где много лет жил и работал учитель Роман Савицкий, известный самостоятельный композитор, автор песен «Красные маки», «Гуцулка Ксения», «Учительский вальс» и многих других. Любинцы приютились у подножья Карпат, возвышающихся над Стрыйской равниной.

ПЕРВЫЙ ВАЛ БЕСКИДОВ

Перед нами Карпаты. Справа виднеется село Нижняя Стинава. Дорога все ближе и ближе подходит к горам. Шоссе тянется вдоль реки Стрый. Вот показались уже очертания первого вала гор. За ним — другой, более высокий, дальше — еще выше, покрытый смешанным лесом.

На подъезде к первому валу Бескидов хорошо вписывается в рельеф «Кольба» — ресторан. Интересны его архитектура, внешнее и внутреннее оформление. Здесь можно отдохнуть, а также попробовать национальные мясные, рыбные, грибные и другие блюда. В ресторане имеется широкий выбор ароматных натуральных напитков из различных ягод — малины, черники, ежевики, вишни, земляники и других.

На правой стороне реки Стрый, у подножья покрытых лесом Береговых Карпат, лежит село Роагирче. Недалеке от него, в выступе скал, выдолблены пещеры в два этажа. Пещеры эти, как

и многие другие, связывают с именем народного героя Олексы Довбуша. На их стенах сохранились надписи, самая древняя из которых относится к 1675 году. Эти пещеры представляют большой интерес для исследователей.

Пещеры и громадные скалы Довбуша есть возле села Бубнище, скалы Ивана Франко — возле Урича. Это поистине загадочное, оригинальное и уникальное произведение природы! Этими скалами восхищался Иван Франко. Он даже посвятил им стихотворение «Бубнище», а также марш туристов «В дорогу».

Пещеры в Бубнище и Розгирче одними из первых изучали Я. Головацкий, И. Вагилевич, потом В. Дмитрикевич. Считалось, что эти пещеры в былые времена использовались как скальный монастырь, наподобие Манявского Скита, или имели определенное оборонно-крепостное значение, как замок Тустан в Уриче, который, к слову, тоже является загадкой для ученых.

Скалы Довбуша в Бубнище поражают своей величественной неприступностью. В них выдолблены три пещеры, где есть каменные скамейки для сидения. В скалах можно легко обнаружить остатки построенного когда-то свода или какой-то пристройки. Хорошо просматриваются ступени, ведущие на верх этих скал. Внизу сохранились следы колодца, вала и рва. Здесь же — природный источник. Видимо, в давние времена на этом месте стояло крепостное сооружение. Со скалами связано много легенд и рассказов.

К скалам Довбуша от села Розгирче можно добраться тропкой по хребту гор в юго-восточном направлении. Но удобнее в районе села Тышвиница переправиться через реку Стрый на пароме и по дороге, а потом тропой без особенных трудностей пройти 11 км до скал.

Возле Розгирчего долина реки Стрый суживается, и путь идет вдоль ее левого берега до сел Нижнего и Верхнего Синевидного.

Железная дорога пересекает реку Стрый и входит в первый небольшой туннель в Карпатах. Он проложен в толще песчани-

ка. Дальше железная дорога через мост на реке Опор идет в направлении на Сколе, Славское, к перевалу.

Поднявшись в горы, мы сразу замечаем, что воздух здесь свежее и прохладнее. Тут и начинаются Сколевские Бескиды — часть Украинских Карпат между реками Мизуенькой на востоке и Стрыем на западе.

В геологическом отношении, как и все Карпаты, Сколевские Бескиды принадлежат к складчатой горной полосе, возникшей в альпийское время горообразования (25—30 млн. лет назад). Она сложена из пород мелового, третичного и четвертичного периодов. Для Сколевских Бескидов характерен флишевый тип, представленный наслоениями глинистых и горючих сланцев, песчаников, аргиллитов, роговиков и др.

С геологическим строением связан известный комплекс полезных ископаемых. Распространены следующие:

Песчаник (строительный камень). Большие карьеры его находятся в районе Сколе, Святослава, Гребенова.

Нефть и признаки нефти и газа известны в районе сел Козевое, Орява, Погар и других. Нефть добывали здесь еще до первой мировой войны. Разведочные работы продолжаются.

Во многих местах возле Сколе, Верхнего Синевидного, Коростова имеются большие запасы менилитовых (битуминозных) сланцев — ценного сырья для химической промышленности и промышленности строительных материалов. В ближайшее время они будут широко использоваться.

В Сколевских Бескидах найдены железные руды — сидериты. В прошлом они довольно интенсивно эксплуатировались. Следы их разработок сохранились в Сопоте, а в Майдане и сегодня есть еще остатки доменной печи. Они взяты под охрану как памятники производства металла в Прикарпатье. Таких доменных печей в XVII—XVIII веках здесь было свыше сорока. В отдельных местах, где добывали железную руду, плавил металл или производили орудия труда, сохранились соответствующие названия урочищ.

Карпатский роговик (кварц, похожий на рог). В прошлом он использовался для производства бутылочного стекла.

Известны источники целебных минеральных вод в Зелемянке, Корчине, Климце, Дубине и других местах. Анализ геологического строения показывает, что здесь должны иметь значительное распространение минеральные воды натриево-хлористого типа. Бурение глубинных скважин поможет открыть целый комплекс полезных ископаемых — соли, нефти, газа, новых источников минеральных вод.

Рельеф этой части Карпат относится к средневысотным горам. Максимальные высоты достигают 1365 м. Склоны гор пологие, а вершины сглажены. Горные хребты Сколевских Бескидов тянутся параллельными грядами с северо-запада на юго-восток. Они расчленены глубокими поперечными и продольными долинами рек Стрыя, Опора, Оравы, Бутывли, Славки, Головечанки, Каменки и других.

Горные породы, составляющие эту часть гор, мягкие и легко поддаются выветриванию, поэтому вершины имеют округлую форму. Самыми популярными среди туристов являются горы: Ключ (927 м), Киевец (1064 м), Ильза (1066 м), Виднога (1123 м), Яворник (1123 м), Буковец (1171 м), Зелемин (1177 м), Корчанка (1180 м), Черная Гора (1215 м), На Веньках (1233 м), Тростяк (1235 м), Писаная Криница (1236 м), Муты (1261 м), Парашка (1271 м), Чирак (1283 м), Черная Репа (1288 м) и самая высокая в этом районе гора Магура (Лысак, 1365 м).

Значительные площади (более 60%) территории Сколевских Бескидов покрыты лесами. Для них характерна вертикальная зональность. В долинах рек и на склонах гор до высоты 600 м растут лиственные и смешанные леса — дуб, бук, граб, ель с примесью липы, клена, осины, вяза, березы, дикой яблони, груши, черешни. Подлесок представлен орешником, бузиной, бересклетом. Пралесов в Сколевских Бескидах нет. Отдельные ценнейшие участки лесов и полонин взяты под охрану, в частности естественный лесопарк «Сколевские Бескиды» в районе Гребенова

общей площадью 1500 га. В парке возвышаются вершины гор Шименец, Магура, Замчище, Кичера и других. Сюда постоянно съезжается очень много туристов.

В Коростовском лесничестве Сколевского лесхозага (возле села Коростов) на площади 9 га сохранился массив ели обычной. Сюда в 1965 году из Беловежской Пущи завезли зубров и организовали заповедник. Зубры успешно акклиматизировались на новом месте, дали приплод. Теперь их выпустили из вольеров. Животные стали свободными жителями, украшением Сколевских Бескидов.

В районе села Крушельница на площади 22 га растет буковый естественный лес, тоже взятый под охрану.

Пахотных земель в горах мало, при этом они каменистые, неурожайные.

Животный мир Сколевских Бескидов довольно богат. Он представлен волками, дикими свиньями, медведями, лисицами, оленями, косулями, зубрами, выдрами, белками, рысями, зайца-ми-русаками и другими зверями. Много водится здесь птиц, в том числе певчих. Некоторые из пресмыкающихся, например, гадюки, ядовиты. Поэтому необходимо быть осторожным, особенно на каменистых, безлесых южных склонах, которые хорошо прогреваются солнцем или заросли малиной, черникой, ежевикой.

В реках и озерах Бескидов много рыбы — водятся здесь форель, лещ, щука, карп, хариус, вьюн и др. Возле сел Коростов и Майдан есть рыбные заводы.

Западнее Верхнего Синевидного и Сколе вплоть до Турки, вдоль реки Стрый на стыке трех районов — Сколевского, Турковського и Дрогобычського, на площади 55,6 тис. га раскинулось государственное охотничье хозяйство «Майдан». Здесь много разной, редкостной дичи. Любая охота на этой территории запрещена.

Фауне Карпат во время второй мировой войны был причинен большой ущерб. Ныне поголовье зверей успешно восстанавливается. Согласно данным последней таксации, в Украинских Кар-

патах насчитывается около 3,8 тыс. оленей, 8,7 тыс. косуль, 2,5 тыс. диких свиней, 2 тыс. куниц, 412 медведей, 100 выдр, 3 тыс. лисиц, 20 волков. Создаются условия для дальнейшего увеличения поголовья зверей.

В ближайшее время представится возможным открыть охоту на крупную дичь по лицензиям.

Как видим, природа Сколевских Бескидов довольно богата и разнообразна.

Благоприятен для отдыха, туристских походов и климат данной территории. Он, по сравнению с равнинной частью области, более континентальный. Среднегодовая температура воздуха составляет $+6^{\circ}\text{C}$, июля — $+16-17^{\circ}\text{C}$, а января -6°C . Осадков бывает около 1000 мм в год. Весна, лето и осень здесь более короткие и прохладные, чем на равнине. Так, в мае на вершинах северных склонов еще лежит снег. Зато здесь сильнее солнечная радиация, особенно богата ультрафиолетовыми лучами, что является одним из основных, благоприятных для здоровья факторов. Воздух чище и свежее, менее запылен по сравнению с равнинными местностями, насыщен фитонцидами различных растений.

Село Верхнее Синевидное. Этот населенный пункт упоминается уже в Галицко-Волынской летописи под 1240 годом. Над железнодорожным туннелем здесь когда-то было городище, а на месте, где стоит деревянная церковь, остались развалины монастыря, в котором в 1240 году останавливался князь Данило Галицкий, возвращаясь из Венгрии.

На левом берегу Стрыя, в урочище Комарницкое, сохранились развалины пещер в скалах. По всей вероятности, в прошлом это были оборонные укрепления, покое на те, что находятся в скалах Бубнища, Урича, Ровгирчего.

В Верхнем Синевидном жил писатель и общественный деятель Л. Данкевич. В разные годы бывали здесь М. Пашкевич, Я. Головацкий, И. Вагилевич, И. Франко, Ф. Заревич и другие видные деятели культуры.

От Стрыя до Верхнего Синевидного шел пешком в 1890 году Иван Франко. Он собирал материал для своих произведений, изучал жизнь и быт бойков.

В селе две средние школы, библиотека, Дом культуры, историко-краеведческий музей, больница, аптека, сберегательная касса, почта, комбинат бытового обслуживания, магазины, столовая и др.

Верхнее Синевидное — исходный пункт многих экспедиций и походов по долине Стрыя в Корчин, Урич, Сопот, Крушельницу, Подгородцы, Майдан, на гору Парашку, к водопаду Гуркало и Татарскому камню, до скал Довбуша в Бубнище, на гору Ключ и дальше. Возле Урича есть развалины замка Тустан со времен Киевской Руси (X—XI столетия).

Ряд населенных пунктов вдоль реки Стрый — это настоящие климатические курорты. Лучшими среди них считаются Корчин (здесь есть минеральная вода, санаторий), Крушельница, Подгородцы, Долгое, Урич, Рыбник, Майдан. В Майдане летом действуют туристские лагеря. Село лежит в живописной ложбине, окруженной со всех сторон заросшими лесом горами. Вдоль села течет небольшая речушка Майданский Рыбник — приток Стрыя.

Не менее живописен Майдан зимой. Возле села есть хорошие места для лыжных прогулок, укромные безветренные склоны, вечнозеленые леса. Здесь — государственное охотничье хозяйство — заповедник «Майдан». Село связано автобусным сообщением с Бориславом и Верхним Синевидным.

НА СКОЛЕ И ТУХЛЮ

По долине Опора дорога идет на Сколе, Тухлю, Славское. Справа за Верхним Синевидным виднеется крутой берег реки. Он кажется красным. Легенда рассказывает, что на этом месте в бою с жандармами был ранен Олекса Довбуш, и его кровь пролилась на берег. В действительности же здесь

выветриваются богатые железом менилитовые сланцы. Окисляясь, они становятся красными.

Эти места вообще интересны с геологической точки зрения. Кроме менилитовых сланцев, тут имеются залежи песчаников, ямненских мергелей, роговников. Обнаружены нефть, газ, минеральные воды.

В двух километрах от Сколе, возле села Дубина, расположенного на берегу реки Опор, в большом парке разместился львовский областной туристский лагерь «Карпаты», организованный в 1955 году. Круглый год работает также турбаза «Карпаты». При ней открыты краеведческий музей, библиотека, клуб, спортплощадки, прокатный пункт туристского инвентаря.

Недалеке от турбазы течет быстрая речка Каменка. В ее верховьях стоит гора Ключ (927 м). Озера, водопады, скалистые берега реки привлекают туристов. Именно здесь, в долине Каменки, неоднократно проводились областные слеты туристов Львовщины.

Едем дальше по долине Опора, пересекаем одну из гряд Скибовых Карпат. Со взгорья Тухольские Ворота или Колодка (вход в Карпаты) открывается неповторимая панорама Сколевской котловины и города Сколе. За Тухольскими Воротами начинается так называемая Тухольщина, прекрасно описанная Иваном Франко в повести «Захар Беркут».

Справа от дороги на Сколе находятся карьер и механизированный щебеночный завод, дающий песчаник для строек. За Опором разместился летний туристский лагерь «Верховина», организованный в 1956 году.

Въезжаем в Сколе, разместившееся в тихой, безветренной ложбине, окруженной со всех сторон высокими горами, покрытыми лесом: с запада — Корчанка (1180 м), с востока — Чудилова (670 м), а за ней — Зелемин (1177 м); на юге возвышаются хребет Киевца (1064 м) и гора Кременная (1137 м). Абсолютные высоты Сколевской долины достигают 440—446 метров над уровнем моря.

Впервые Сколе упоминается в исторических документах, датированных 1397 годом. Но люди жили здесь значительно раньше. Об этом свидетельствуют археологические находки. Через Сколе издавна проходил важный торговый путь в Закарпатье. О происхождении названия города существуют различные предположения. Одни ученые связывают его со словом «скала», по-украински — «скеля», другие от «сколоты».

Неоднократно население Сколе и Тухольщины подвергалось нападению со стороны татар, венгерских завоевателей (1594, 1610, 1658 гг.), местных магнатов.

Население города и окрестностей часто поднималось на борьбу против угнетателей, шло в опрышки. В XVII столетии здесь действовал отряд А. Дзигановича, а в XVIII — народных мстителей Олексы Довбуша и Ивана Бойчука.

В XVII столетии в Сколе были сооружены доменная печь и стекольная гута (завод). Из железа изготавливали сельскохозяйственные орудия. В конце XIX столетия строятся лесопилки, спичечная фабрика. В связи с этим начинается уничтожение лесов; особенно усиливается оно после сооружения железной дороги (1887 г.) Стрый—Мукачево.

С развитием капитализма в Сколе усиливается революционное движение. С новой силой всколыхнула сколевчан мощная волна идей Великого Октября. Коммунисты города организуют выступления против угнетателей, руководят забастовками, демонстрациями. Партийная организация Сколе имела свою типографию, которая в разное время находилась то в районе Святослава, то Павлового Потока, то горы Чудиловой. Там печатались листовки, обращения, бюллетени КПЗУ. В 1933 году типография была разгромлена полицией. При этом был убит коммунист Иван Цабан. Партийная организация продолжала действовать подпольно.

Огромный ущерб Сколе немецко-фашистские захватчики. Они расстреляли более трех тысяч советских граждан, превратили в развалины промышленные предприятия, много жилых

домов. Трудящиеся Сколевщины поднялись на борьбу с врагом. В 1944 году здесь действовали отряды советских партизан под руководством Н. И. Шукаева. Они подрывали поезда на важных железнодорожных магистралях Стрый — Мукачево и Самбор — Ужгород, совершали боевые рейды на бориславские нефтепромыслы.

База партизан-шукаевцев размещалась в районе гор Старая Шибела (1220 м) и Черная (1230 м). Здесь народные мстители принимали грузы с боеприпасами, продовольствием, снаряжением, медикаментами, почту с Большой земли. На этих горах приземлялись парашютисты. Партизаны жили в палатках и куренях, следы которых еще сохранились на Старой Шибеле и Черной горе. На склоне Старой Шибелы находится могила командира партизанского отряда Салима Сатарона.

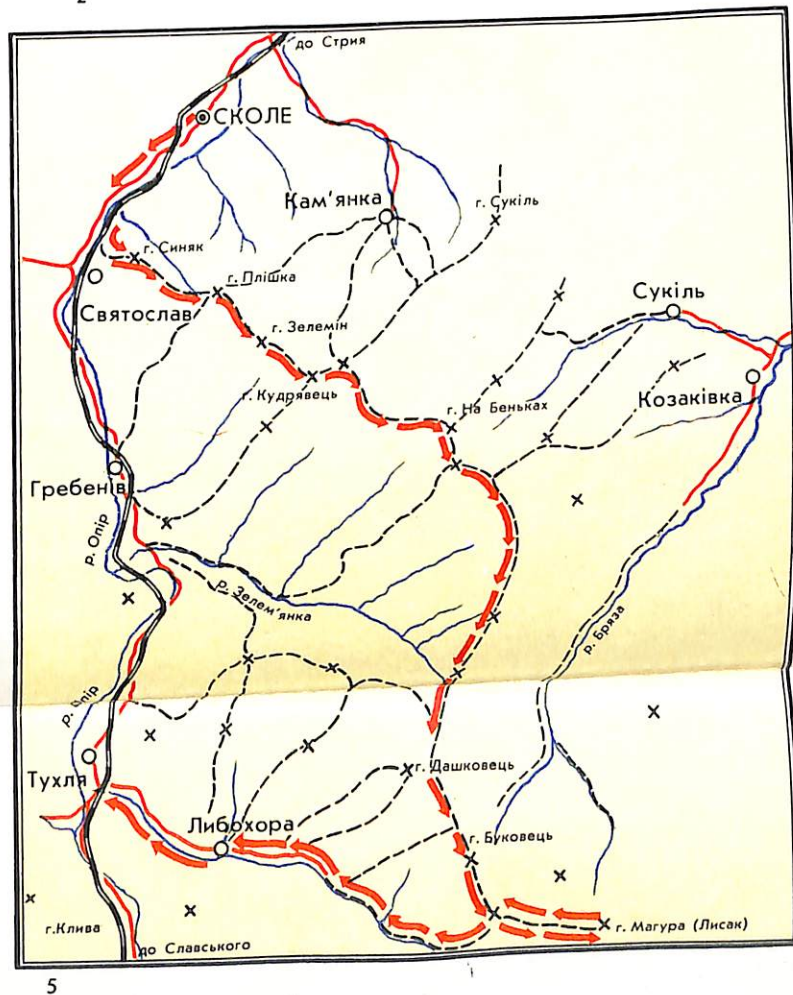
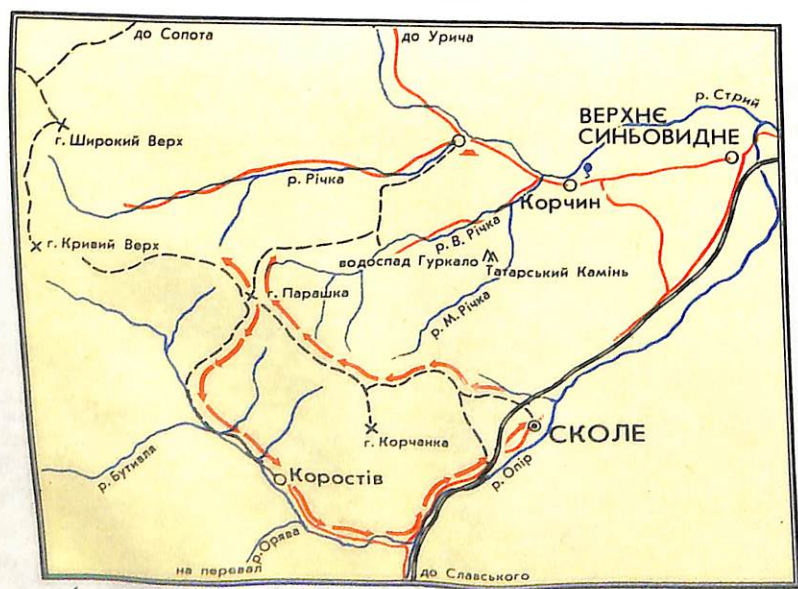
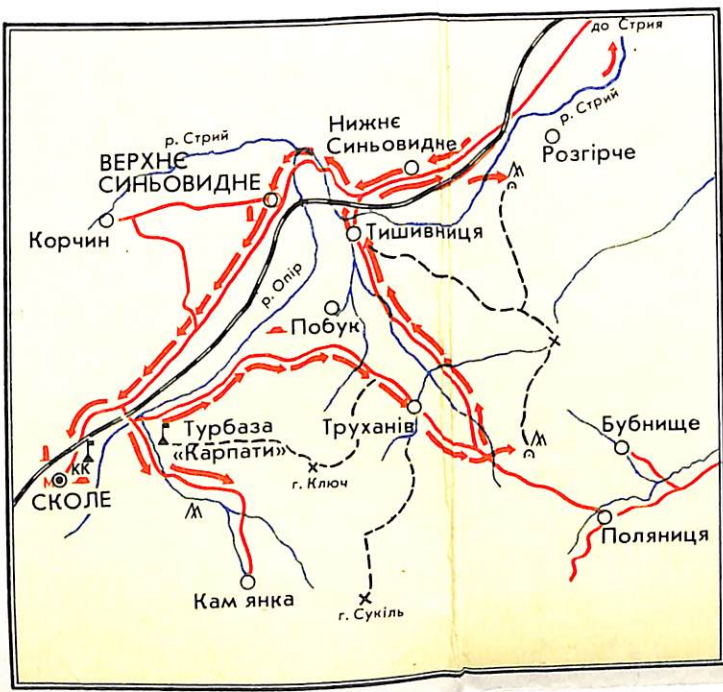
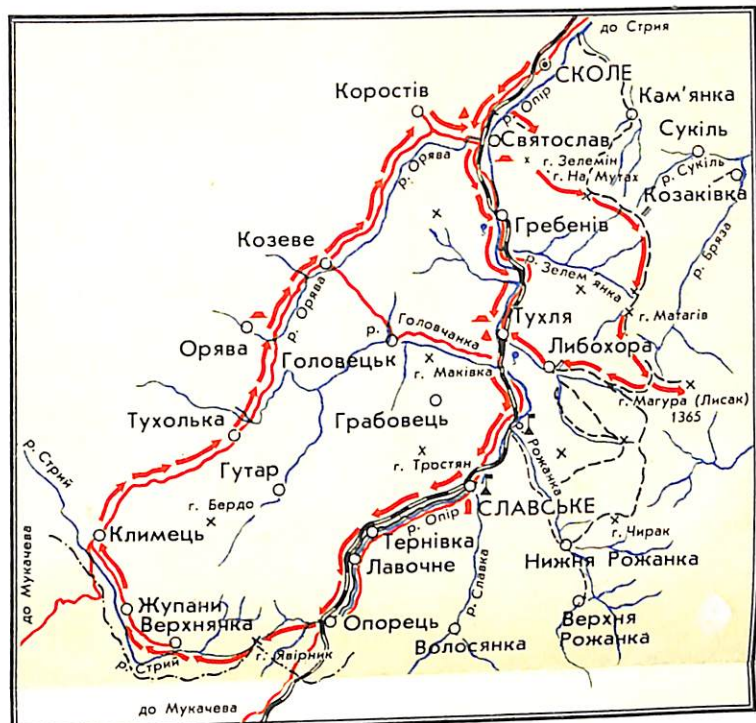
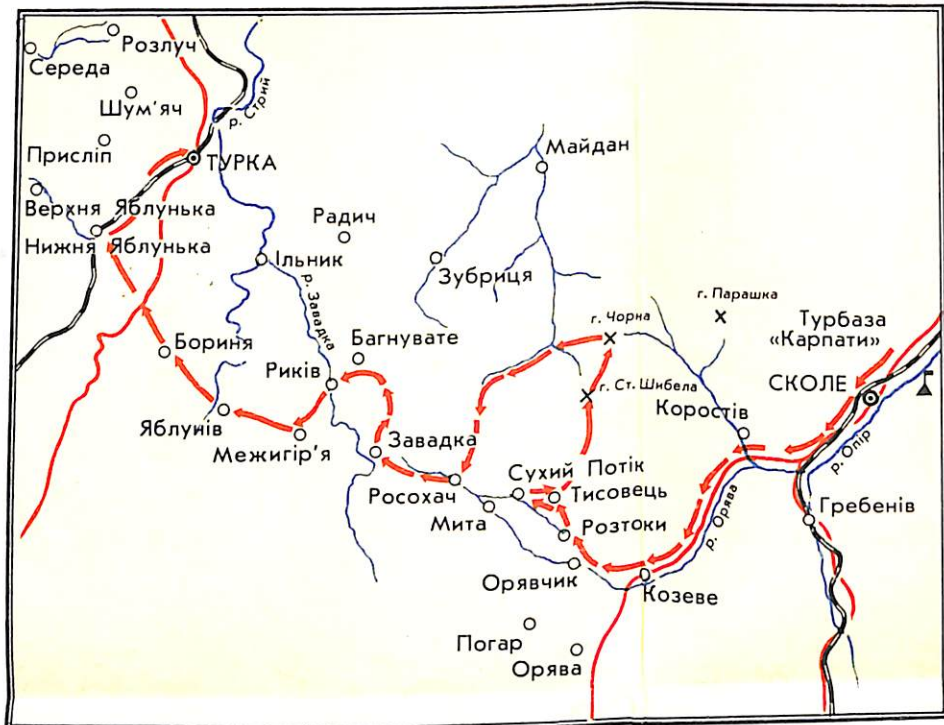
В 1963 году в туристском лагере «Карпаты» Львовской областной детской экскурсионно-туристской станции состоялась встреча участников рейда партизанского соединения Н. Шукаева со школьниками. В день встречи на территории лагеря установлен памятный камень.

В октябре 1974 года, когда все трудящиеся нашей страны отмечали 30-летие освобождения Украинской ССР от немецко-фашистских захватчиков, в центре города Сколе были открыты два памятника. Один увековечивает славу советских воинов, которые отдали жизнь за Родину в годы Великой Отечественной войны, другой сооружен в честь героев-комсомольцев, павших в боях с гитлеровскими оккупантами и их приспешниками — украинскими буржуазными националистами.

После освобождения Сколе от фашистских захватчиков началось восстановление разрушенного хозяйства. Ныне здесь работают лесокombинат, лесхоззаг, карьероуправление, промкомбинат, масло- и хлебозаводы, комбинат бытового обслуживания, объединение «Сельхозтехника», электростанция, 26 магазинов, 10 предприятий общественного питания. В городе четыре общеобразовательные школы, одна музыкальная, два детских комби-

Обеліск борцям за Радянську владу в Тухлі
Обелиск борцам за Советскую власть в Тухле

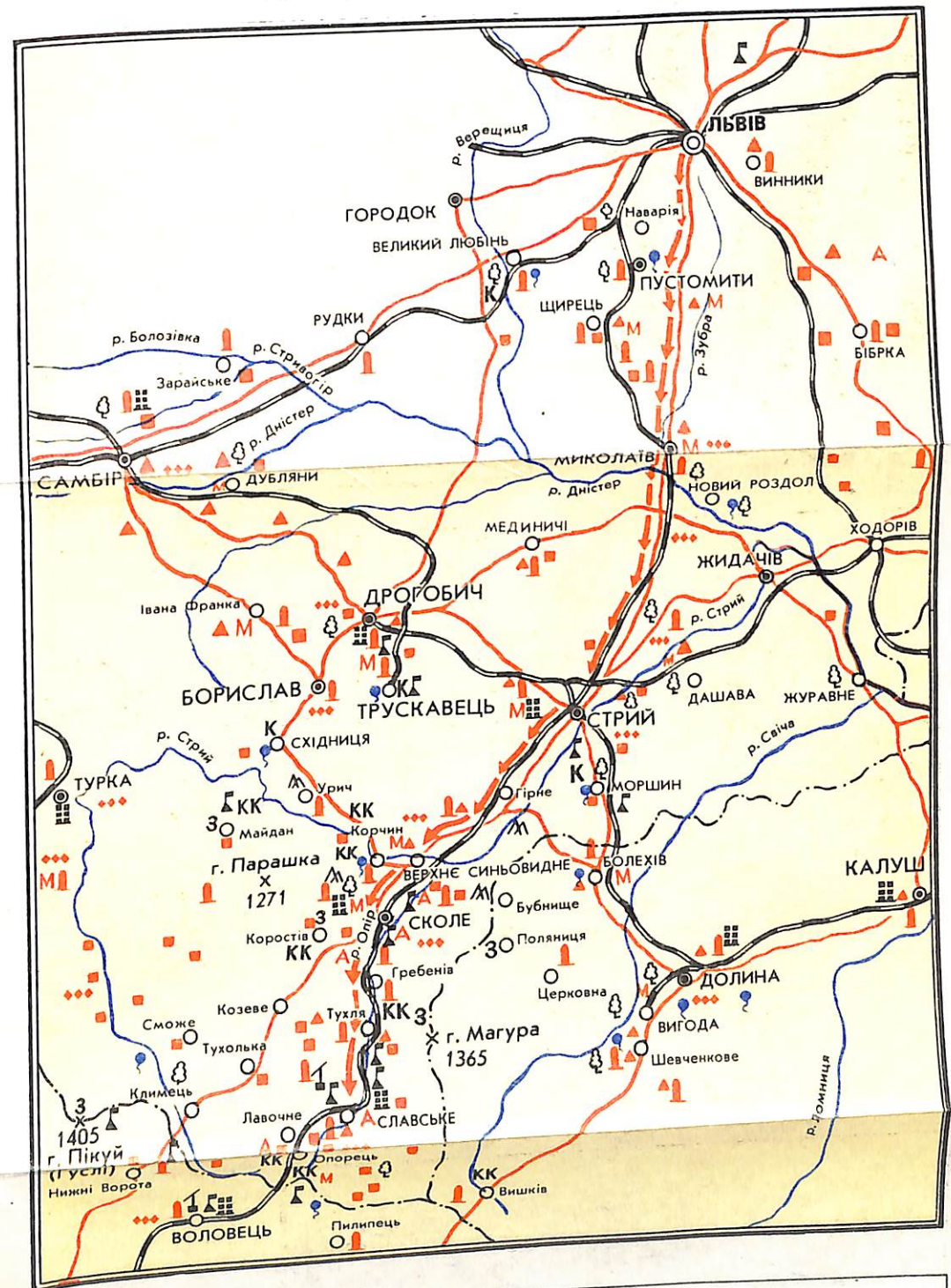
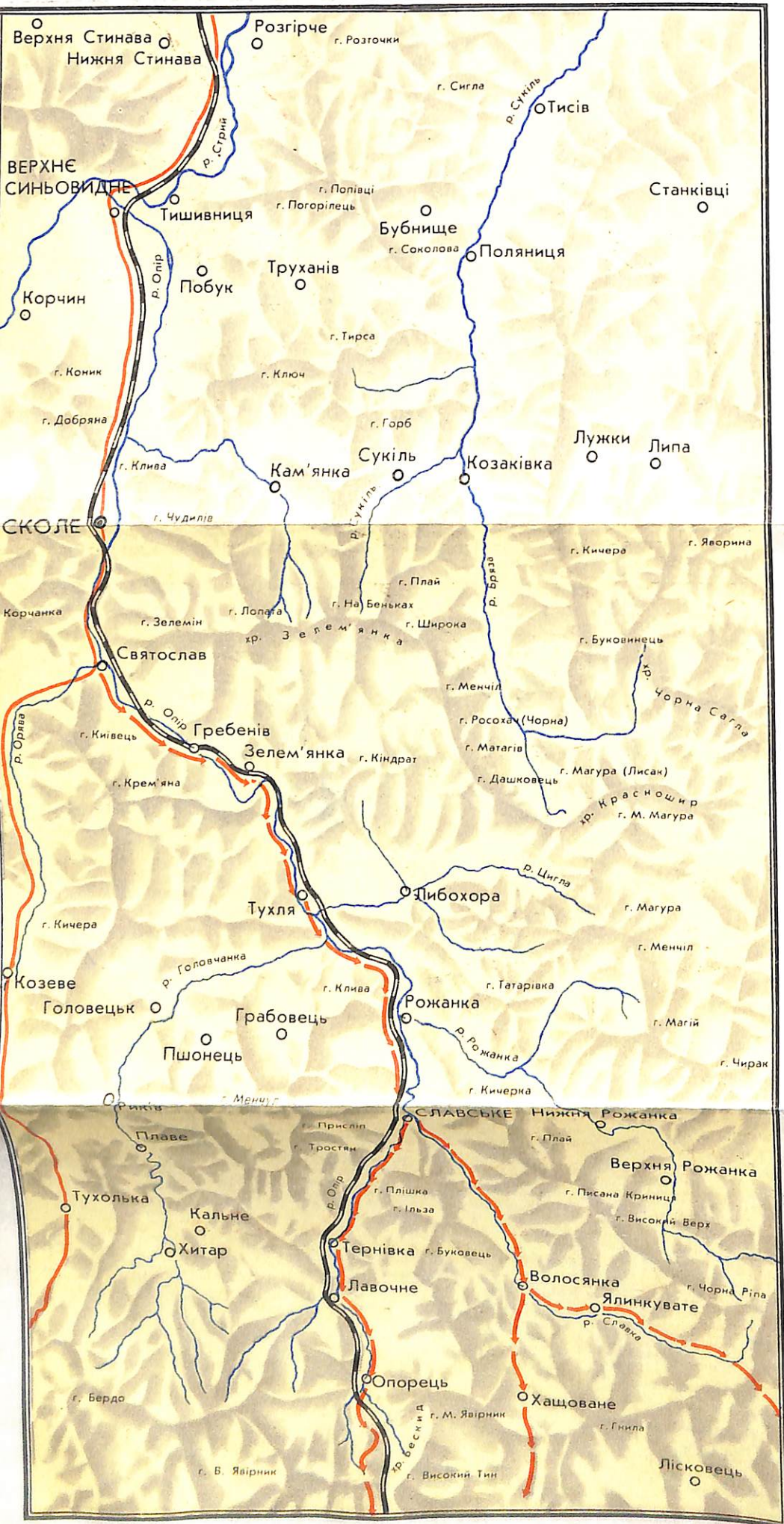
ТУРИСТСЬКІ МАРШРУТИ:

1. ПО МІСЦЯХ РЕЙДУ ПАРТИЗАНСЬКОГО З'ЄДНАННЯ М. І. ШУКАЄВА У КАРПАТАХ В РОКИ ВЕЛИКОЇ ВІТЧИЗНЯНОЇ ВІЙНИ
2. ДО ВИТОКІВ РІК ОПОРА, СТРИЯ І ВІЧІ ТА НА ВОРИТСЬКИЙ ПЕРЕВАЛ
3. З СЛАВСЬКОГО НА ГОРУ ТРОСТЯН
4. ДО СКЕЛЬ У БУБНИЦІ, РОЗГІРЧОМУ ТА ГІРСЬКИХ ОЗЕР
5. ВЕРХАМИ ЗЕЛЕМ'ЯНКИ НА ГОРУ МАГУРУ
6. НА ГОРУ ПАРАШКУ
7. НА ПОЛОНИНУ БОРЖАВУ І ДО ШИПІТСЬКОГО ВОДОСПАДУ

СХЕМИ ТУРИСТСЬКИХ МАРШРУТІВ

ДОДАТОК ДО КНИЖКИ Я. ТИМЧИШИНА

«У СКОЛІВСЬКІ БЕСКИДИ»

У М О В Н І З Н А К И

	туристські об'єкти		мінеральні джерела
	готелі		річки
	підвісні дороги		вершини гір
	місця, зв'язані з видатними діячами науки, культури		скелі
	пам'ятники видатним людям		печери
	архітектурні пам'ятки		курорти
	археологічні пам'ятки		кліматичні курорти
	інші визначні місця		міста і села
	музеї		залізниці
	художні промисли		шосейні шляхи
	пам'ятки природи		стежки (плаї)
	заповідники		напрямки маршрутів
			межі областей

Комфортабельний готель на Ворітському перевалі
Комфортабельна гостиница на Воротском перевале

ната, Дом культуры, две библиотеки, кинотеатр, гостиница, поликлиника, больница, тубсанаторий. При Доме культуры организован ансамбль «Бойковщина», пользующийся заслуженным успехом среди населения. В его репертуаре рядом с украинскими — песни русского и белорусского народов, музыкальные произведения польских, чешских и венгерских композиторов.

В районе известны имена передовиков сельского хозяйства — доярки Марии Орыняк из совхоза «Полонина» и звеньевой Анны Мозель из совхоза «Сколевский».

Сколевщина издавна славится самобытным, глубоко народным искусством. Развиваются художественные промыслы: резьба по дереву, вышивка, ковроделие, производство сукна, полотна, гончарство, бондарство, изготовление различных бытовых вещей, детских игрушек. Оригинальные изделия бойковских умельцев известны за пределами Украины.

На Сколевщине сохранились ценные памятники деревянного строительства. Некоторые из них, в частности такие хозяйственно-технические сооружения, как водяная мельница из села Либохора, кузница из села Турье, сукновальня из села Пилипец, тартак из села Великополье, маслобойня из села Головецкое, гончарные, культовые сооружения, жилища горцев, перевезены во Львов в качестве экспонатов Музея народной архитектуры и быта.

Величественная и очаровательная природа Карпат постоянно привлекала мастеров кисти и пера. Именно здесь, на Бойковщине, в Сколевских Бескидах рождались известные полотна украинских художников К. Устияновича, О. Кульчицкой, М. Сененко, И. Труша, Й. Куриласа, О. Новакивского, А. Манастырського. О жизни труженников Бойковщины писали И. Франко, Н. Устиянович, С. Ковалив, Н. Кобринская, Ф. Заревич.

При желании туристы-краеведы могут более подробно узнать о прошлом и настоящем Сколе и района, посетив местный историко-краеведческий музей «Бойковщина», созданный в помещении бывшей Пантелеймоновской церкви, являющейся ныне памятни-

ком деревянной архитектуры XVI столетия, а также краеведческий музей школы-интерната в Демне.

Благодаря расположению города на главном транзитном пути международного значения Львов—Мукачево, а также сказочной природе, умеренным климатическим условиям Сколе давно снискало себе славу важного туристского центра Карпат и с каждым годом все более привлекает к себе путешественников-романтиков, любителей природы, народного искусства.

В Сколе и его окрестностях созданы большие детские лагеря «Верховина», «Карпаты», турбаза «Карпаты», туристско-оздоровительный лагерь «Гуцулка». Здесь размещена база Львовского экскурсионно-туристского бюро. Отсюда по железной дороге без пересадок можно доехать до Львова, Киева, Москвы. Прямые и транзитные автобусы связывают Сколе со всеми населенными пунктами района, а также со многими городами соседних районов.

Ежегодно сюда летом и зимой прибывает несколько тысяч туристов и отдыхающих. Кроме того, круглый год в выходные и праздничные дни многих трудящихся привозят туристские поезда — «грибные», «снежные» и другие.

Из города можно выйти в различные туристские походы — пешие, автомобильные, а зимой — лыжные. В Сколе начинаются десятки увлекательных ближних — однодневных и дальних — многодневных маршрутов, предусматривающих знакомство со многими краеведческими объектами Сколевских Бескидов.

Выбирайте. Самые популярные следующие:

по местам рейда партизанского соединения Н. И. Шукеева в годы Великой Отечественной войны;
по историко-революционным местам Сколевщины;
на гору Парашку, с которой открывается широкая панорама гор, пологин, лесов;
к скалам Ивана Франко в Уриче и развалинам замка Тустан;

по местам карпатских опрышков во главе с народным мстителем Олексой Довбушем;
по франковским местам;
по хребту Зелемина на гору Магуру (Лысак) — самую высокую в районе Сколе;
к водопадам Каменки, неисследованным горным озерам;
в подпольную типографию КПЗУ в районе Павлового потока и Зелемянки;
к пещерам Довбуша в Бубнице;
в Коростовский зубровый заповедник;
в государственное охотничье хозяйство «Майдан»;
на Воротский перевал, к турбазе «Перевал»;
в долину Святослава и Тухлю;
к Козевской перекачной станции нефтепровода «Дружба»;
к источникам рек Опора и Стрыя;
на гору Пикуй (Гусли) — самую высокую на Львовщине;
к Синевирскому озеру.

В туристском бюро, на турбазах и в лагерях можно получить консультацию по всем местным маршрутам.

Мы продолжаем свой путь дальше. Вот село Демня. Справа от дороги видно бывший графский дворец; теперь там школа-интернат. Напротив, за Опором, в 30-х годах помещалась подпольная типография КПЗУ. Горная тропа ведет на Зелемин и гору Магуру.

Проезжаем мимо электростанции. Невдалеке — бьет с чистой и вкусной водой.

С левой стороны электрифицированной железной дороги шагают по Сколевским Бескидам на Закарпатье и в соседние социалистические страны мачты энергосистемы «Мир». По горам проходят линии нефтепровода «Дружба» и газопровода «Братство». Они являются символом единства и непоколебимой дружбы братских народов.

Перед селом Святослав, приотившимся над рекой Орява, шоссе разветвляется в двух направлениях: одно — в Закарпатье через самый низкий в Карпатах Средне-Воротский перевал (841 м), другое — вдоль железной дороги до Славского и дальше.

В долине Опора почти каждый населенный пункт — хорошее место для отдыха. Вдоль реки расположилось немало туристских лагерей и баз. Сюда постоянно прибывают поезда с туристами. На реке Опор можно ловить рыбу, а в лесу собирать грибы, ягоды. Зимой в районе Славского проводятся лыжные походы, соревнования спортсменов.

Название села Святослав происходит от имени киевского князя, которого убили дружинники его брата Святополка. Об этом событии 1015 года упоминается в Лаврентиевской летописи. Как свидетельствуют исторические документы, Святополку Окаянному в борьбе за великокняжеский престол помогал папский Рим, который стремился окатоличить население русских земель. Невдалеке от Гребенова, на правом берегу Опора, за железнодорожным мостом — могила Святослава Владимировича.

В 1906 году в этом районе производились археологические раскопки, во время которых было найдено много разных вещей и орудий труда, остатки оружия XI—XII столетий. В 1971 году здесь работала научная экспедиция. Она обнаружила ряд предметов труда, относящихся к временам Киевской Руси.

Село Гребенов расположилось вдоль берегов Опора, в 8 км от Сколе, на высоте 500 м над уровнем моря. Местность — настоящий климатический курорт. Здесь разместилось несколько летних туристских лагерей, откуда совершаются походы на горы Зелемин, Магуру, Кременную. Из них открываются чудесные виды. В Гребенов, особенно летом, приезжают на отдых сотни людей. К их услугам столовая, магазин; оборудованы железнодорожная станция, автобусная остановка.

В трех километрах от Гребенова находится небольшое село Зелемянка, расположенное над одноименной речкой, впадающей в Опор. Здесь на базе минерального источника когда-то

работал бальнеологический санаторий. Во время войны он был разрушен. Теперь запланировано сооружение нового.

За Зелемянкой, в широкой долине реки Опор, разместилось село Тухля. Впервые оно упоминается в исторических документах, датированных 1397 годом. Расположено на высоте 530—540 м над уровнем моря; от него — 17 км до Сколе и 8 км до Славского.

Пологие и тихие, без лесов склоны Малиновца и Мельница возле железнодорожной станции, а также Путища на левом берегу Опора очень удобны для занятий лыжным спортом, прогулок. Летом здесь работает несколько туристских лагерей; на электропоездах и автобусах сюда прибывает много отдыхающих из Дрогобыча, Стрия, Львова и других городов. Отсюда можно легко добраться до Славского, Сколе, Стрия, Львова, Дрогобыча, на Закарпатье. Увлекательные одно- и двухдневные походы проводятся на вершины Зелемянки, Магуры, Яворища.

С Тухлей связано немало исторических событий. Это село описано в повести Ивана Франко «Захар Беркут». В XIII столетии Тухлю пытались взять монголо-татары. Они были разгромлены храбрыми тухольцами, во главе которых стоял мужественный вожак Захар Беркут. Великий Каменяр восстановил и оживил события 1241 года, показав, как дружная громада бойковского села победила в поединке с дикой ордой Бурунды, преградив ей путь в Карпаты и тем самым защитив народы Европы от уничтожения и порабощения.

В 1970 году в Тухле снимался фильм «Захар Беркут» по сценарию Дмитра Павлычко, в постановке Леонида Осыки.

В селе не сохранился дом, в котором жил и писал свою историческую повесть Иван Франко. Возле сельсовета есть лишь криница, из которой писатель пил воду. Она охраняется как мемориальная. Здесь всегда собираются люди. Приходят туристы, отдыхающие и местные люди, чтобы утолить жажду целебной водой из этой криницы. Рядом установлен памятник выдающемуся писателю.

В Тухле и соседних селах останавливался Олекса Довбуш. Через Тухлю проходил его путь из Гуцульщины на Турку, Борислав, Дрогобыч.

Во время первой мировой войны (1915 г.) здесь почти полгода продолжались кровопролитные бои между русской и австрийской армиями; в годы Великой Отечественной войны действовало советское партизанское соединение во главе с Н. И. Шукеевым.

В Тухольской церкви сохранились иконы кисти известного художника Корнилы Устияновича. Радует взор архитектура тухольских домов, народная праздничная одежда бойков.

В 1966 году во дворе школы установлен обелиск в память односельчанам, погибшим в 1945—1949 годах от рук украинских буржуазных националистов.

В Тухле стоит остановиться, совершить однодневный поход и осмотреть Тухольскую ложбину, Сколевские Бескиды с какой-либо горы — Путица, Малиновца (они совсем близко), или подняться выше — на Магуру, Матагов, Яворище, Дашковец, На Беньках. Отсюда в солнечные дни открывается захватывающая панорама Карпат.

В селе находятся лесничество, лесопильный завод, есть несколько магазинов, столовая.

За годы Советской власти в Тухле произошли отрядные социальные изменения; они проявляются и в новом быту, архитектуре, одежде. Дома теперь строят большие, светлые, под черепицей или железом. В каждом — электричество, радио, телевизоры. Все дети учатся. Много тухольцев закончили институты и техникумы. Зажиточно и счастливо живет теперь некогда нищенское карпатское село Тухля.

Здесь, на месте, имеются железнодорожная станция, автобусная остановка. Из Тухли до Славского можно доехать электропоездом или автобусом.

За селом в реку Опор впадает ее левый приток — Головецканка. Вдоль ее русла пролег путь до сел Головецкое и Грабовец.

КРАЙ ВЫСОКОГОРНОГО ТУРИЗМА

В 6 км от Тухли, в узкой живописной, хорошо защищенной от ветров долине лежит село Рожаночка. Начиная с 1965 года, здесь каждое лето работает туристский лагерь Львовской областной детской экскурсионно-туристской станции «Трембита». Рядом — железнодорожная остановка. Вдоль небольшой речки Рожанки разместились два села — Нижняя и Верхняя Рожанка. В этих селах есть ценные культовые памятники деревянной архитектуры начала XIX века. Отсюда до Славского всего 4 км.

Все выше и выше, параллельно с железной дорогой, поднимается в горы шоссе. Вот уже долина Опора расширяется, открывается панорама на Славское. С обеих сторон дороги появляются первые дома.

Славское расположено в солнечной долине, как будто в амфитеатре, в месте слияния двух рек — Опора и его притока Славки, на высоте 590—600 м над уровнем моря. Со всех сторон селение окружено горами. Самые высокие вершины — Кичерка (845 м), Плай (876 м), Прислип (990 м), Плишка (1038 м), Ильза (1066 м), Клива (1069 м), Писаная Криница или Довбушанка (1236 м), Высокий Верх (1245 м) и знаменитый Тростяк (1235 м).

Селение не имеет ярко выраженного планирования застройки. Куда не глянь — на склонах и в оврагах раскиданы отдельные дома и группы усадеб. Только вдоль шумной речушки они скопились теснее, и здесь чаще встречаются двух- и трехэтажные сооружения.

Территория Славского была заселена давно. Об этом свидетельствуют археологические находки — кремненные орудия труда эпохи неолита. Некоторые исследователи считают, что селение возникло около X столетия, а его название — Славское — древнего словянского происхождения. Оно, видимо, происходит от слова «славные», которым называли воинов, отличившихся храбростью в походах киевских князей и позже здесь поселившихся.

Первое документальное упоминание о Славском как селении относится к 1483 году.

Невыносимый гнет польских феодалов, а также частые набеги и грабежи татар, венгерских захватчиков объединяли славчан в борьбе за свободу. Самые большие волны народного протеста поднимались в XVII—XVIII столетиях. На территории Карпат, в частности Сколевских Бескидов, действовали отряды опришков, возглавляемые Андреем Дзигановичем и Олексой Довбушем. В этих отрядах было немало жителей Славского. Но проходили века, условия жизни горян не улучшались и борьба продолжалась.

В XIX столетии, в основном со Львова, в Славское приезжает много выдающихся людей — писателей, ученых, деятелей культуры. Здесь продолжительное время жил писатель Николай Устиянович.

В разные годы здесь бывали И. Франко, В. Шашкевич, В. Гнатюк, О. Раздольский, И. Труш, И. Курилас, О. Новакивский, Е. Кульчицкая, М. Сосенко и многие другие выдающиеся деятели украинской культуры. Они собирали фольклорный, этнографический материал, писали художественные произведения, создавали чудесные полотна карпатских пейзажей. Пребывание в Славском передовых деятелей культуры, безусловно, сказалось на росте сознания его населения. Великую Октябрьскую социалистическую революцию здесь встретили с радостью и надеждой.

В августе 1920 года славчане вместе с жителями окрестных сел подняли восстание. Его организатором был Федор Бекеш. Восставшие разоружили польскую военную часть на заставе в Опорце и провозгласили установление Советской власти. Они заняли Лавочное, Гребенов и Тухлю. Но силы были неравные. Польские власти подтянули в этот район войска, и восставшие вынуждены были отступить. Освобождение пришло только через 19 лет. Но уже в 1941 году Славское было захвачено гитлеровскими войсками.

В годы оккупации селение было разорено, многих его жителей фашисты расстреляли, часть вывезли на каторжные работы в Германию. В районе Славского, как уже упоминалось, громили врага народные мстители под командованием Н. И. Шукаева. Местное население всячески помогало партизанам, продолжая борьбу вплоть до освобождения, пришедшего 29 сентября 1944 года.

За короткое время в Славском было восстановлено разрушенное хозяйство, сооружено ряд новых предприятий. Теперь здесь работают кирпичный завод, лесхоз, цех художественной резьбы по дереву, комбинат бытового обслуживания, пекарня, предприятия общественного питания, магазины, гостиница.

В Славском сооружен памятник В. И. Ленину.

Жители Славского свято чтут память советских воинов, погибших смертью храбрых в боях с гитлеровскими захватчиками. На братской могиле, возле школы, стоит памятник. У его пьедестала никогда не увядают цветы. Памятник Тарасу Шевченко (скульптор В. Сколоздра) установлен в центре селения, на месте казни польскими порабитителями (XVIII ст.) двух опришков. Рядом растет дубок, который в 1964 году привезли из Чернечей Горы (Канев) учащиеся местной школы. Важным памятником природы является Шевченковская роща, заложённая возле детской турбазы «Полонина» в 150-ю годовщину рождения поэта.

Славское отличается высокой культурой. Самобытность, талант и мастерство проявляются в народных песнях, танцах, музыкале, вышивке, художественных изделиях.

Они прекрасны! Потому и нельзя не обратить внимания на искусство горян-бойков. И кто из вас, туристы, не захочет приобрести на память о Сколевских Бескидах какой-нибудь маленький сувенир из дерева, кожи, металла! Культура и искусство горян-бойков свободно расцветают в условиях советской действительности.

В окрестностях Славского проводятся областные, республиканские и всесоюзные лыжные соревнования, проходят тренировочные сборы лыжников страны перед ответственными выступлениями на первенство Европы, мира, олимпийскими играми и др. С 1960 года в Славском существуют туристская база и летний лагерь «Полонина» Львовской областной детской экскурсионно-туристской станции, лыжно-спортивная туристская база общества «Динамо», лыжная база «Политехник», гостиница «Верховина», прокатный пункт туристского снаряжения. Проложена горная лыжная трасса — одна из самых больших в стране, действуют трамплины, семь канатных дорог. Областной совет «Буревестник» открыл горнолыжную спортивную школу, в которой обучается более 60 юношей и девушек.

За годы девятой пятилетки в Славском построен новый комплекс турбаз, дом отдыха, трамплин, канатные подъемники, сапочная дорожка, запасные стоянки для туристских поездов, заправочная и авторемонтная станции, ряд других предприятий сферы услуг. Район Славского превратился в один из лучших горнолыжных пунктов страны.

В этих местах хорошо побродить по горам, тропам полонин. С вершин Довбушанки, Магуры, Тростяна открываются чудесные картины Сколевских Бескидов: необъятные просторы лесов, могучие скалы, голубые жемчужины Карпат — высокогорные озера. Отчетливо слышен здесь голос говорливых ручейков, звонких водопадов. В жару можно попить холодной воды из минеральных источников.

Трудно описать все достопримечательности этого края. Каждый, кто увидит красоту Сколевских Бескидов, почувствует их таинственную привлекающую силу, навсегда полюбит и обязательно захочет снова приехать сюда.

Предлагаем летние ближние и дальние маршруты, начинающиеся в Славском:

Ближние маршруты:

на гору Тростян (1235 м);
на гору Менчил (1014 м);
на горы Ильзу (1066 м), Плишку (1038 м);
на горы Довбушанку (Писаная Криница, 1236 м) и Высокий Верх (1245 м);
через горы Плай (976 м), Казановец до гор Довбушанка, Высокий Верх, Черная Репа (1288 м). Возвращаться в Славское через села Ялинковатое и Волосянка;
на гору Магуру (1365 м), с привалом в туристском лагере «Трембита» в Рожаночке;
на горы Татаровка (1151 м), Средняя (945 м), Магура. Возвращаться через села Либохора, Тухля, Славское.

Дальние маршруты:

к истокам рек Опора, Стрыя, Вичи, на гору Яворник и перевал Бескид. Из Славского идти через села Терновка, Лавочне, Опорец, на перевал Бескид. Возвращаться до села Опорец и по долине речки Опор — в Славское;
на полонину Боржава, гору Стий (1679 м), до Шипитского водопада. Из Славского — через села Терновка, Лавочное, Опорец, перевал Бескид, селения Верхний Студенный, Скотарское, Воловец, Яблонов, Зенька, Оса, гору Стий. Возвращаться через села Пилипец, Нижний Студенный, Хащеванное, Волосянка, Славское;
на озеро Синевир. Идти через села Волосянка, Ялинковатое, Новоселица, Прислип, Торунь, Лопушная, озеро Синевир;
на Воротский перевал (турбаза «Перевал»), гору Пижуй (Гусли, 1405 м), до минерального источника в селе Ивашковцах. Идти через села Лавочное, Жупаны, турбазу «Перевал», гору Казакова Поляна, село Латирка.

ЛЫЖНЫЕ ТЕРРИТОРИИ

Лучший период для лыжных походов — со второй половины декабря до середины марта. В это время здесь лежит толстый слой снега, температура воздуха устойчивая.

Привлекают лыжников урочища гор Тростян, Прислип, Орешовец, Стодолица, Голинец, Кременная, Кичера, Погар, Плай, Казановец, Довбушанка, Высокий Верх и других. Хорошие склоны и в междуречье Опора и Славки, в окрестностях гор Зеленый Верх, Ильза, Пляшка. Спуск с них в сторону Славского и села Терновка.

Славскому почти не уступает Лавочное. Село расположено на высоте 650—660 м над уровнем моря.

Доезд электропоездом. Конечный пункт — железнодорожная станция Лавочное.

Окрестности Лавочного очень живописны. Умеренный климат, прекрасные виды. Летом район хорошо прогревается солнцем, а зимой здесь выпадает так много снега, что местность становится идеальной для туристских походов. Здесь тоже много чудесных склонов, но они немного короче, чем в Славском.

За Лавочным есть село Огорец, расположенное в долине Опора под главным карпатским водоразделом на высоте 700 м над уровнем моря. Безветренные склоны, обильные снега зимой, хорошие виды делают район Огореца и Лавочного серьезным конкурентом Славского.

Удобны для лыжников склоны Малого и Большого Яворника, Бескида, Высокого Тина и других гор.

В Огореце есть памятник народного деревянного строительства — строение с 1844 года, а в Лавочном — с 1827 года.

Указанные выше районы лыжных маршрутов — не единственные в Сколевских Бескидах. Здесь названы только основные места, удобные для лыжных походов, занятий отдельными зимними видами спорта. Для начинающих лучшим является район села Тухли, где много пологих склонов.

Сколевские Бескиды пользуются все большей популярностью среди туристов и спортсменов нашей страны.

Тем, кто хочет больше узнать о Карпатах, предлагаем обратиться к специальной литературе.

ДРУЗЬЯ!

*Если вы любите природу,
романтику походной жизни,
вступайте в ряды туристов
и приезжайте в наш цветущий Карпатский край.
Вас ждет здесь приятный отдых
среди живописной природы.
Здесь вы познакомитесь с историей края,
шедеврами бойковского искусства,
уникальными памятниками деревянной архитектуры,
социалистическими преобразованиями
за годы Советской власти.*

- Архипец Е. А. Украина — край туризма. К., Здоровье», 1967.
- Босенко Я. Ф. Автошляхами України. К., 1970.
- Грабовецкий В. В. Олекса Довбуш. М., Изд-во социально-экономической литературы, 1959.
- Заставний Ф. Д. та ін. Край індустріальний. Львів, «Каме-
няр», 1964.
- Історія Української РСР. Т. 1—2. К., Вид-во АН УРСР, 1957.
- Історія міст і сіл України. Львівська область. К., Вид-во АН
УРСР, 1968.
- Кравець М. М. та ін. Львівщина Радянська. Львів, «Каме-
няр», 1966.
- Логвин Г. Н. По Україні. К., «Мистецтво», 1968.
- Охорона природи в західних областях України. Львів, Вид-во
Львівського ун-ту, 1966.
- Природа Українських Карпат. Львів, Вид-во Львівського ун-ту,
1968.
- Стойко С. М. Заповідники та пам'ятки природи Українських
Карпат. К., Вид-во АН УРСР, 1960.
- Тимчишин Я. Д. та ін. Подорожі по Львівщині. Львів, «Ка-
меняр», 1967.
- Тимчишин Я. Д. Современное состояние и перспективы раз-
вития географии туризма на Украине. М., 1969.
- Торжество історичної справедливості. Львів, Вид-во Львівського
ун-ту, 1968.
- УРЕ. Т. 1—17. К., Вид-во АН УРСР, 1960—1965.

Подорож починається у Львові	5
Рівниною Придністров'я	8
Перший вал Бескидів	11
На Сколе і Тухлю	17
Край високогірного туризму	26
Лижні терени	31
<i>Радимо прочитати</i>	62

СО Д Е Р Ж А Н И Е

Путешествие начинается во Львове	33
По равнине Приднестровья	36
Первый вал Бескидов	39
На Сколе и Тухлю	45
Край высокогорного туризма	55
Лыжные территории	60
<i>Советуем прочитать</i>	62

РАДИМО

Архипе
Босенк
Грабов,
экон
Заставі
няр»
Історія Ук
Історія міс
УРСР
Кравець
няр»
Логвин
Охорона щ
Львів
Природа У
1968.
Стойко (К
Карпа
Тимчиш
меняр
Тимчиш
вигля
Торжество і
ун-ту,
УРЕ. Т. 1—1

Ярослав Дмитриевич Тымчишин.
В СКОЛЕВСКИЕ ВЕСКИДЫ.
(На украинском и русском языках)
Краеведческо-туристский очерк.

Редактор В. Михайличенко. Художник Г. Плесканко.
Технічний редактор С. Недовіз. Коректор М. Стахур.

Здано до набору 7. VIII. 1974 р. Підписано до друку
3. I. 1975 р. Формат 70×108/з. Папер. арк. 1,4725.
Друк. арк. фіз. 2+0,75 вкл.+ карта-вкладка. Друк.
арк. прив. 4,18. Авт. арк. 2,8. Видавн. арк. 4,56.
БГ 12201. Зам. 962. Тираж 25 000. Папір на текст дру-
карський № 1, на вклейки офсетний № 1. Ціна 30 коп.
Видавництво «Каменяр», Львів, Підвальна, 3. Книж-
кова фабрика «Атлас» республіканського виробничого
об'єднання «Поліграфкнига» Держкомвидаву УРСР,
Львів, Зелена, 20.